

**DE STAND VAN ZAKEN
IN DE
WSNS-SAMENWERKINGSVERBANDEN
IN HET
SCHOOLJAAR 2000/2001**

Jos van der Pluijm

Den Haag, oktober 2001
PMPO

INHOUD

Hoofdstuk 1 Inleiding

Hoofdstuk 2 De stand van zaken in de schooljaren 1998/99 en 1999/2000

Hoofdstuk 3 Onderzoeksvragen, opzet en respons

Hoofdstuk 4 Leerlingenaantallen en leerlingenstromen

- 4.1 Aantal scholen en leerlingen
- 4.2 Het deelnamepercentage
- 4.3 Leerlingenstromen
- 4.4 PCL-aanmeldingen
- 4.5 Wachtlijsten

Hoofdstuk 5 De structuur van de samenwerkingsverbanden

- 5.1 De bestuurlijke structuur
- 5.2 De rol van de Centrale Dienst
- 5.3 De rol van de PCL
- 5.4 Tussenvormen van zorg
- 5.5 De opvang van jonge risicokinderen

Hoofdstuk 6 De inzet van middelen en formatie

- 6.1 De coördinator
- 6.2 Taken en functies in het samenwerkingsverband
- 6.3 De inzet van het zorgbudget

Hoofdstuk 7 Hoofdpunten van beleid

- 7.1 Beleidsprioriteiten
- 7.2 Samenwerking en afstemming van beleid
- 7.3 Knelpunten en positieve ontwikkelingen
- 7.4 Scholings- en ondersteuningsvragen

Hoofdstuk 8 Samenvatting en conclusies

- 8.1 Vraagstelling, instrumenten en respons
- 8.2 Leerlingenaantallen, leerlingenstromen, PCL-aanmeldingen en wachtlijsten
- 8.3 Structuur van de samenwerkingsverbanden
- 8.4 Inzet van middelen en formatie
- 8.5 Beleid van de samenwerkingsverbanden
- 8.6 Conclusies

Bijlage 1 Overzicht van variabelen

Hoofdstuk 1 INLEIDING

Het Procesmanagement Primair Onderwijs (PMPO) voert, samen met het IVA Tilburg en het Platform voor coördinatoren van samenwerkingsverbanden primair onderwijs, jaarlijks een onderzoek uit naar de ontwikkelingen in de Weer Samen Naar School (WSNS)-samenwerkingsverbanden.¹⁾ Op die manier ontstaat een kwantitatief beeld van de ontwikkeling van de samenwerkingsverbanden en de manier waarop de WPO in de praktijk gestalte krijgt.

Ook voor het schooljaar 2000/01 is het PMPO op grond van een schriftelijke enquête en de teldatumgegevens van OCenW nagegaan hoe de stand van zaken in de samenwerkingsverbanden is. In dit rapport worden de resultaten beschreven. Waar mogelijk en relevant wordt een vergelijking gemaakt met de vorige schooljaren en met de periode van voor de invoering van de WPO. Er is voor die laatste vergelijking gebruik gemaakt van onderzoek dat in de periode 1992 tot 1996 onder auspiciën van de Stuurgroep WSNS is verschenen en de WSNS-monitor die door het IVA Tilburg is uitgevoerd.

Dit rapport, dat sterk beschrijvend van aard is, begint in hoofdstuk 2 met een samenvatting van de belangrijkste conclusies van het schooljaar 1998/99 en 1999/2000. Vervolgens is de opbouw in grote lijnen hetzelfde als in het rapport van het vorig jaar. Hoofdstuk 3 beschrijft de onderzoeksvragen, de opzet van het onderzoek en de respons. Hoofdstuk 4 gaat in op de kwantitatieve ontwikkelingen. Aan de orde komen leerlingenaantallen, deelnamepercentage, leerlingenstromen, PCL-aanmeldingen en de omvang van sbowachlijsten. Hoofdstuk 5 behandelt de (organisatie)structuur van de samenwerkingsverbanden. Daarbij wordt achtereenvolgens aandacht besteed aan de bestuurlijke constructie, de Centrale Dienst, de Permanente Commissie Leerlingenzorg (PCL) en de zorgstructuur. Hoofdstuk 6 beschrijft de inzet van middelen en formatie. Thema's die in beeld worden gebracht, zijn de verschillende takenpakketten en functies en de inzet van het zorgbudget. In hoofdstuk 7 wordt het zorgbeleid binnen de samenwerkingsverbanden beschreven. Ingegaan wordt op de beleidsprioriteiten, vormen van samenwerking en afstemming, knelpunten en scholings- en ondersteuningsvragen. Tot slot worden in hoofdstuk 8 de belangrijkste resultaten en conclusies op een rij gezet.

---

¹ Pluijm, J. van der (1999), *De stand van zaken in de WSNS-samenwerkingsverbanden in het schooljaar 1998/99*. Den Haag: PMPO. Pluijm, J. van der (2000), *De stand van zaken in de WSNS-samenwerkingsverbanden in het schooljaar 1999/2000*. Den Haag: PMPO.

Hoofdstuk 2 DE STAND VAN ZAKEN IN DE SCHOOLJAREN 1998/99 EN 1999/2000

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste monitor-conclusies over de schooljaren 1998/99 en 1999/2000 samengevat. Op hoofdlijnen zijn er in die schooljaren in de samenwerkingsverbanden twee ontwikkelingen zichtbaar, namelijk een ontwikkeling op het gebied van de structuur, beheer en bestuur en een ontwikkeling op het gebied van de feitelijke invulling van de zorg.

Op de eerste plaats de ontwikkelingen op het gebied van structuur, beheer en bestuur. De resultaten van de afgelopen twee schooljaren duiden er op dat hier sprake is van een positieve ontwikkeling. Uit de monitor blijkt dat de samenwerkingsverbanden in bestuurlijke en organisatorische zin in de steigers staan.

De zorgstructuur laat in veel samenwerkingsverbanden dezelfde opbouw zien. Ieder verband in de monitor heeft een sbo-school, heel veel verbanden hebben vormen van bovenschoolse zorg, zoals (preventieve) ambulante begeleiding, en binnen nagenoeg alle scholen is de interne begeleider verschenen. Het zorgbudget gaat voor een groot deel naar de sbo-school. Zo'n tiende deel van het budget wordt besteed aan vormen van bovenschoolse zorg en een kwart komt bij de basisscholen terecht, waar het vooral gebruikt lijkt te worden voor de gedeeltelijke bekostiging van de interne begeleiding.

Ook de leerlingenaantallen en leerlingenstromen laten een gunstige ontwikkeling zien. Het aantal sbo-leerlingen vermindert verder en ook de verwijzingen vanuit het basisonderwijs blijven dalen. Ook blijkt dat scholen hun zorgleerlingen meer en meer opvangen binnen de grenzen van het eigen verband. Er lijkt sprake van een ontwikkeling naar een zelfvoorzienend samenwerkingsverband met één sbo-school. Dit beeld wordt bevestigd door de toename van het aantal verbanden dat een eigen opvang van hun jonge risicokinderen heeft gerealiseerd. Binnen die zelfvoorzienende zorgstructuur is het echter opvallend dat een aanmelding bij een PCL bijna altijd tot plaatsing leidt. Ook behoort de wachtlijst voor de sbo-school nog niet tot het verleden en komt terugplaatsing van sbo naar basisonderwijs slechts sporadisch voor.

Kortom, de nieuwe WPO-infrastructuur is goed van de grond gekomen en de leerlingenaantallen en stromen ontwikkelen zich positief. Uitzonderingen zijn het hoge percentage PCL-aanmeldingen dat geplaatst wordt, het continueren van sbo-wachtlijsten en de geringe terugplaatsing vanuit het sbo.

Op de tweede plaats blijkt de feitelijke invulling van het zorgbeleid moeilijk te zijn. De intentie om onderwijs op maat te bieden is er, maar samenwerkingsverbanden en scholen hebben nog moeite met de realisatie ervan. De verdichting van de problematiek in zowel basisonderwijs als speciaal onderwijs blijft het belangrijkste knelpunt. Het 'hulpverleningsmodel' is nog steeds de dominante visie in veel scholen. Desondanks ligt er een hoge prioriteit binnen de samenwerkingsverbanden op het gebied van de implementatie van adaptief onderwijs in de basisschool.

Ook de afstemming van WSNS met andere beleidsoperaties komt nog maar moeizaam van de grond. Afstemming met het gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid, het jeugdzorgbeleid, het beleid van de REC's en de samenwerkingsverbanden VMBO is slechts in geringe mate aan de orde.

Kortom, samenwerkingsverbanden willen het vermogen vergroten van basisscholen om beter om te gaan met verschillen, maar dat komt slechts moeizaam van de grond.

Hoofdstuk 3 ONDERZOEKSVRAGEN, OPZET EN RESPONS

De volgende vier vragen staan in de monitor centraal:

- 1 hoe zien in de samenwerkingsverbanden de leerlingenaantallen, leerlingenstromen en het deelnamepercentage er uit;
- 2 op welke manier is de structuur van het samenwerkingsverband vormgegeven;
- 3 hoe worden de formatie en financiën ingezet;
- 4 op welke manier is het zorgbeleid van het samenwerkingsverband ingevuld.

Voor het schooljaar 2000/01 zijn dezelfde onderzoeksinstrumenten gebruikt als de jaren daarvoor, namelijk een vragenlijst die in mei 2001 naar de coördinatoren van alle 248 samenwerkingsverbanden is verstuurd en de OCenW-teldatumgegevens van oktober 2000. In bijlage 1 is een overzicht opgenomen van alle variabelen uit het onderzoek.

De keuze voor de coördinator als 'informatiebron' is ook voor 2000/01 gecontinueerd. De reden daarvoor is dat er in deze monitor vanuit wordt gegaan dat de coördinator het beste en meest volledige overzicht heeft van de situatie in het WSNS-samenwerkingsverband. Een nadeel van deze keuze is dat het beeld van de ontwikkelingen op school- en klasniveau onderbelicht is. De consequentie daarvan is dat in dit onderzoek slechts indirect en in algemene zin wordt ingegaan op deze niveaus.

Net als de vorige jaren is gekozen voor een beschrijvende aanpak van de stand van zaken in de samenwerkingsverbanden. Dat betekent dat er geen verklarende analyses zijn uitgevoerd. Dat is in zekere zin een tekortkoming, maar de ambities van de PMPO-monitor gaan niet verder.

Aanvulling op het beeld dat de PMPO-monitor toont, wordt geleverd door tal van andere onderzoeken. Via de BOPO-programmering, via het PRIMA-cohort en via additioneel onderzoek is er ook aandacht voor de ontwikkelingen in school en klas en voor meer verklarende vraagstellingen. In deze onderzoeken wordt gebruik gemaakt van de gegevens die via de PMPO-monitor zijn verzameld, zodat de monitor als een belangrijke databron voor onderzoek, meerwaarde heeft.

In totaal hebben 163 van de 248 samenwerkingsverbanden²⁾ een vragenlijst terug gestuurd. Dat betekent een respons van 66%. Ten opzichte van het schooljaar 1999/2000 is de respons gestegen met ruim 10%. De respons zit weer op hetzelfde niveau als in het schooljaar 1998/99. De stijging kan verklaard worden door een responsverhogende maatregel die is genomen: samenwerkingsverbanden die deelnemen aan de monitor krijgen hun eigen gegevens, gerelateerd aan het landelijke beeld, teruggekoppeld. Op die manier ontstaat de basis voor een eigen kwaliteitssysteem. Ook is de vragenlijst in mei verstuurd en niet zoals vorig schooljaar in juni.

Er is in tabel 3.1.1 en 3.1.2 op basis van de respons en de teldatumgegevens van OCenW een vergelijking gemaakt tussen de samenwerkingsverbanden die wel en die niet mee hebben gedaan op hun omvang en het deelnamepercentage.

---

²⁾De resultaten die in deze rapportage worden beschreven, zijn gebaseerd op de gegevens van 155 samenwerkingsverbanden. De overige 8 verbanden hebben hun vragenlijst pas na de zomervakantie teruggestuurd. De gegevens van deze 8 verbanden veroorzaken niet of nauwelijks verschillen in de verdelingen die zijn berekend op basis van de 155 samenwerkingsverbanden. De 8 verbanden worden wel betrokken in de individuele teruggereportage.

Tabel 3.1.1: *Vergelijking van de respons en non-respons op basis van de omvang van het samenwerkingsverband*

Omvang:	Respons		Non-respons	
tot 2000	100%	1	0%	0
2000 tot 5000	64%	73	36%	41
5000 tot 7500	67%	41	33%	20
7500 tot 10.000	62%	26	38%	16
10.000 tot 12.500	78%	7	22%	2
12.500 tot 15.000	58%	7	42%	5
15.000 en meer	89%	8	11%	1
Totaal	66%	163	34%	85

Een vergelijking tussen de respons- en de non-responsgroep naar de omvang van de samenwerkingsverbanden blijkt geen significante verschillen op te leveren. De respons is dus representatief op het gebied van omvang van het samenwerkingsverband.

Tabel 3.1.2: *Vergelijking van de respons en non-respons op basis van het deelnamepercentage van het samenwerkingsverband*

Deelnamepercentage:	Respons		Non-respons	
2% of minder	60%	12	40%	8
2% tot 3%	66%	60	34%	31
3% tot 4%	67%	62	33%	31
4% tot 5%	68%	27	32%	13
5% of meer	50%	2	50%	2
Totaal	66%	163	34%	85

Ook een vergelijking van de deelnamepercentages laat geen significante verschillen zien tussen respons en non-respons. Hoewel niet significant valt het wel op dat samenwerkingsverbanden met een deelnamepercentage boven 5% wat minder zijn vertegenwoordigd.

Geconcludeerd kan worden dat de non-respons ten opzichte van de respons geen systematische vertekening laat zien voor de omvang van het samenwerkingsverband en het deelnamepercentage. Er wordt in het vervolg van deze rapportage dan ook van uitgegaan dat de gevonden resultaten doorvertaald kunnen worden naar de gehele populatie van samenwerkingsverbanden.

Hoofdstuk 4 LEERLINGENAANTALLEN EN LEERLINGENSTROMEN

Dit hoofdstuk beschrijft de ontwikkeling van leerlingenaantallen en leerlingenstromen. De belangrijkste informatiebron vormen de teldatumgegevens die OCenW op oktober van ieder schooljaar verzamelt. Deze gegevens zijn geleverd door Cfi. In dit hoofdstuk zijn de gegevens meegenomen tot en met 1 oktober 2000. In paragraaf 4.1 wordt ingegaan op de ontwikkeling van het aantal leerlingen en scholen voor basis- en speciaal basisonderwijs. Paragraaf 4.2 geeft een overzicht van het deelnamepercentage. Paragraaf 4.3 beschrijft de ontwikkelingen van de leerlingenstromen tussen basisonderwijs en speciaal basisonderwijs. In paragraaf 4.4 wordt ingegaan op de PCL-aanmeldingen en paragraaf 4.5 beschrijft de aanwezigheid en omvang van wachtlijsten voor het speciaal basisonderwijs.

4.1 Aantal scholen en leerlingen

Tabel 4.1.1 laat zien dat er op de teldatum oktober 2000, dat wil zeggen de datum die bepalend is voor de bekostiging voor het schooljaar 2000/01, in totaal iets meer dan 7400 scholen zijn in het primair onderwijs. Zo'n 5% daarvan is een sbo-school. Ten opzichte van het schooljaar daarvoor is er in 2000/01 sprake van een geringe daling van het aantal basisscholen. De fusiegolf in het basisonderwijs is voorbij, maar het aantal basisscholen blijft wel dalen. In het speciaal basisonderwijs is een zelfde beeld zichtbaar. Het aantal scholen is in 2000/01 afgenomen tot 368. Dat betekent een lichte daling ten opzichte van het voorgaande schooljaar. Ook voor het speciaal basisonderwijs lijkt het er op dat de golf van fusies achter de rug is, maar dat de daling zich gestaag voortzet.

Uit de tabel blijkt dat er in 2000/01 sprake is van een kleine groei van het totaal aantal leerlingen in het primair onderwijs. Het beeld van een jaarlijks toenemend aantal leerlingen wordt gecontinueerd. In het speciaal basisonderwijs is sprake van een daling van het aantal leerlingen tot 51.560. Dat zijn 519 leerlingen minder dan gemeten op de teldatum oktober 1999. Hoewel de daling minder sterk is dan de jaren daarvoor, zet ook in het schooljaar 2000/01 de afname van het sbo door.

In de vragenlijst is ter aanvulling op de teldatumgegevens gevraagd naar het aantal 'jonge risicokinderen' in het samenwerkingsverband. In totaal hebben 137 samenwerkingsverbanden deze vraag ingevuld. Van deze verbanden is het aantal jonge risicokinderen gerelateerd aan het totaal aantal leerlingen en het totaal aantal sbo-leerlingen in het samenwerkingsverband. Het blijkt dat gemiddeld 0.27% van het totaal aantal leerlingen in een samenwerkingsverband wordt getypeerd door de coördinatoren als een 'jong risicokind'. Ten opzichte van de schooljaren 1998/99 en 1999/2000 is er sprake van een lichte stijging. Toen werden respectievelijk 0.23% en 0.25% van het totaal aantal leerlingen als 'jong risicokind' aangemerkt.

Tabel 4.1.1 laat tot slot zien dat een gemiddeld samenwerkingsverband op 1 oktober 1998 bestaat uit 30 scholen, waarvan 28.4 basisscholen en 1.6 sbo-school. Ten opzichte van de voorgaande schooljaren is er sprake van een zeer lichte daling van zowel het totaal aantal scholen, het aantal basisscholen als het aantal sbo-scholen. Een verband heeft gemiddeld 6443 leerlingen, waarvan 6235 basisschoolleerlingen en 208 sbo-leerlingen. Dat betekent dat ten opzichte van het voorgaande schooljaar het gemiddeld aantal basisschoolleerlingen per verband minimaal is toegenomen en het gemiddeld aantal sbo-leerlingen minimaal is afgenomen.

Tabel 4.1.1: *Overzicht van het aantal scholen en leerlingen voor basisonderwijs en speciaal basisonderwijs, landelijk en naar samenwerkingsverband op de teldatum oktober 1991, 1995, 1998, 1999 en 2000 (voor de schooljaren 1991/92, 1995/96, 1998/99, 1999/2000 en 2000/01)*

	1991/92	1995/96	1998/99	1999/2000	2000/01
aantal scholen:					
bao-scholen	8083	7357	7073	7064	7042
sbo-scholen	513	515	418	376	368
totaal	8596	7872	7491	7440	7410
aantal leerlingen:					
bao-leerlingen	1375196	1473718	1533351	1542573	1546364
sbo-leerlingen	55207	57509	53697	52079	51560
totaal	1430403	1531227	1587048	1594652	1597924
aantal samenwerkingsverbanden	290	291	248	248	248
gemiddeld aantal scholen per swv:					
bao-scholen	27.6	25.3	28.5	28.5	28.4
sbo-scholen	2.2	2.2	1.8	1.7	1.6
totaal	28.8	27.5	30.3	30.1	30.0
gemiddeld aantal leerlingen per swv:					
bao-leerlingen	4742	5064	6183	6220	6235
sbo-leerlingen	190	198	217	210	208
totaal	4932	5262	6400	6430	6443

Bron: Van der Pluijm en Diepstraten (1996), Teldatumgegevens OCenW

Tabel 4.1.2 geeft een onderverdeling van samenwerkingsverbanden naar hun omvang en daarbinnen naar hun deelnamepercentage. Het deelnamepercentage komt in paragraaf 4.2 ter sprake. De tabel laat zien dat bijna de helft van de verbanden minder dan 5000 leerlingen hebben en dat een kwart tussen de 5.000 en 7.500 leerlingen heeft. Zo'n tiende deel van de samenwerkingsverbanden is groter dan 12.500 leerlingen. Ten opzichte van de voorgaande schooljaren is er nauwelijks sprake van verandering.

Tabel 4.1.2: *Frequentieverdeling van de omvang van de samenwerkingsverbanden op de teldatum oktober 1998 (schooljaar 1998/99), oktober 1999 (schooljaar 1999/2000) en oktober 2000 (schooljaar 2000/01)*

Totaal aantal leerlingen:	1998/99			1999/2000			2000/01		
	aantal swv	%	gemiddeld deelname-perct.	aantal swv	%	gemiddeld deelname-perct.	aantal swv	%	gemiddeld deelname-perct.
tot 2000	1	0	3.4%	1	0	2.6%	1	0	2.8%
2000 tot 5000	113	46	3.1%	113	46	3.0%	114	46	3.0%
5000 tot 7500	64	26	3.5%	63	25	3.3%	61	25	3.4%
7500 tot 10.000	40	16	3.3%	41	17	3.2%	42	17	3.2%
10.000 tot 12.500	9	4	3.4%	10	4	3.1%	9	4	3.0%
12.500 tot 15.000	12	5	3.9%	11	4	3.7%	12	5	3.6%
15.000 of meer	9	4	3.5%	9	4	3.5%	9	4	3.5%
Totaal	248	100	3.5%	248	100	3.3%	248	100	3.2%

Bron: Teldatumgegevens OCenW

4.2 Het deelnamepercentage

Het deelnamepercentage is berekend op de manier die OCenW volgt: het aantal leerlingen op het sbo is gedeeld door het totaal aantal leerlingen (dat wil zeggen basisschool- en sbo-leerlingen) in het samenwerkingsverband. Wanneer een sbo-school aan twee of meer verbanden deelneemt, zijn de sbo-leerlingen toegewezen naar rato van het aantal basisschoolleerlingen in de betreffende verbanden.

Uit tabel 4.1.2 blijkt dat het deelnamepercentage landelijk ligt op 3.2%. Dat is een afname van 0.1% ten opzichte van het schooljaar 1999/2000.

Tabel 4.2.1: *Overzicht van de verdeling van samenwerkingsverbanden naar deelnamepercentage op de teldatum oktober 1998 (schooljaar 1998/99), oktober 1999 (schooljaar 1999/2000) en oktober 2000 (schooljaar 2000/01)*

Deelnamepercentage:	1998/99		1999/2000		2000/01	
	aantal swv	%	aantal swv	%	aantal swv	%
2% of minder	25	10	22	9	20	8
2% tot 3%	77	31	86	35	91	37
3% tot 4%	89	36	92	37	93	38
4% tot 5%	38	15	40	16	40	16
5% of meer	19	8	8	3	4	2
Totaal	248	100	248	100	248	100

Bron: Teldatumgegevens OCenW

Uit tabel 4.2.1 blijkt dat het deelnamepercentage in 83% van de samenwerkingsverbanden lager is dan 4%. Deze verbanden hebben, mits ze geen boventallig sbo-personeel hebben, voldoende middelen om hun sbo-school en hun overhead te betalen. De overige verbanden (18%) hebben weinig tot geen financiële speelruimte. Ten opzichte van de voorgaande schooljaren zijn de verschillen gering.

Tabel 4.1.2 maakt tot slot een onderscheid naar deelnamepercentage en omvang van het samenwerkingsverband. Opvallend is dat verbanden met een gemiddeld aantal leerlingen onder de 2000 of tussen 2000 en 5000 een lager deelnamepercentage hebben dan verbanden met een groter gemiddeld aantal leerlingen. Dit verschil is echter niet-significant. Voor het overige blijkt dat de gemiddelde deelnamepercentages voor alle categorieën min of meer constant of iets gedaald zijn ten opzichte van het vorige schooljaar.

4.3 Leerlingenstromen

In deze paragraaf worden twee belangrijke leerlingenstromen bekeken. Op de eerste plaats de stroom leerlingen die in een schooljaar van het basisonderwijs naar het speciaal basisonderwijs gaat. De tweede stroom die wordt beschreven, is de terugstroom, namelijk de leerlingen die vanuit het speciaal basisonderwijs teruggaan naar een basisschool. Er wordt geen aandacht besteed aan de leerlingenstroom tussen sbo-scholen onderling, tussen basisscholen onderling, tussen sbo- en basisscholen en het REC-traject en tussen sbo- en basisscholen en het voortgezet onderwijs.

Tabel 4.3.1 geeft een overzicht van beide stromen voor de schooljaren 1991/92, 1994/95, 1997/98, 1998/99 en 1999/2000. Voor het schooljaar 2000/01 zijn de gegevens nog niet beschikbaar. Omdat er voor de leerlingenstromen wordt teruggekeken, kunnen pas op basis van de teldatumgegevens van oktober 2002 uitspraken worden gedaan over het schooljaar 2000/01.

De tabel laat zien dat er in het schooljaar 1999/2000 in totaal 10.175 leerlingen zijn verwezen, waarvan er 9.002 (88%) binnen het sbo van het eigen verband bleven en er 1173 (12%) vertrokken naar de sbo van een ander samenwerkingsverband. Ten opzichte van de schooljaar 1998/99 is er in het schooljaar 1999/2000 sprake van een stijging van het totaal aantal verwijzingen van basis- naar speciaal basisonderwijs. Het aantal leerlingen dat wordt verwezen vanuit het basisonderwijs fluctueert echter door de jaren heen. Het is niet duidelijk of de stijging zich in 2000/01 zal doorzetten. Ook blijkt het percentage leerlingen dat binnen het eigen verband wordt verwezen, toeneemt ten opzichte van de jaren daarvoor. In 1991/92 werd 26% naar het sbo van een ander samenwerkingsverband gestuurd, in 1994/95 was dat 24%, in 1997/98 betrof het 15%, in 1998/99 was het 13% en in 1999/2000 is het 12%. Er is dus sprake van een afname van het grensverkeer. Verwijzingen vinden meer en meer in het eigen verband plaats.

Tabel 4.3.1: Overzicht van de landelijke uitstroom van basis- naar speciaal basisonderwijs, binnen en buiten het eigen swv en van de landelijke terugstroom van speciaal basisonderwijs naar basisonderwijs binnen en buiten het eigen swv voor de schooljaren 1991/92, 1994/95, 1997/98, 1998/99 en 1999/2000 uitgedrukt in absolute aantallen en percentages²⁾

	1991/92		1994/95		1997/98		1998/99		1999/2000	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%
Uitstroom:										
binnen het swv	7792	0.586	8806	0.609	8620	0.562	8489	0.550	9002	0.580
buiten het swv	2752	0.207	2833	0.196	1600	0.104	1236	0.080	1173	0.080
totaal	10544	0.793	11639	0.805	10220	0.666	9725	0.630	10175	0.660
Terugstroom:										
binnen het swv					230	0.428	186	0.357	114	0.221
buiten het swv					186	0.346	144	0.277	264	0.512
totaal					416	0.775	330	0.634	378	0.733

Bron: Van der Pluijm en Diepstraten (1996), Teldatumgegevens OCenW

De terugstroomgegevens voor de jaren 1991/92 tot en met 1996/97 ontbreken. De teldatumbestanden van die schooljaren bevatten hierover nog geen gegevens. Vanaf het schooljaar 1997/98 zijn deze gegevens wel bekend. In het schooljaar 1999/2000 worden in totaal 378 leerlingen teruggeplaatst. Dat is een lichte stijging ten opzichte van het schooljaar 1998/99. Desondanks blijven het aantal teruggeplaatste leerlingen laag.

In tabel 4.3.2 is voor de schooljaren 1991/92, 1994/95, 1997/98, 1998/99 en 1999/2000 aangegeven welk percentage in totaal binnen de samenwerkingsverbanden werd verwezen van basisonderwijs naar speciaal basisonderwijs. In het schooljaar 1999/2000 verwees een kwart (25%) van de verbanden minder dan 0.5% van het totaal aantal basisschoolleerlingen naar het speciaal basisonderwijs, tweederde deel zit tussen 0.5% en 1%. Een twintigste deel (5%) van de verbanden verwijst tussen 1% en 1.5%. Er is geen enkel verband dat meer leerlingen verwijst dan 2% van het totaal aantal basisschoolleerlingen. Tot en met het schooljaar 1998/99 is er sprake geweest van een daling van het percentage kinderen dat naar het speciaal onderwijs werd gestuurd. Ten opzichte van het vorige schooljaar tekent er zich in 1999/2000 echter een lichte stijging af.

²⁾Het uitstroompercentage is berekend op basis van het totaal aantal basisschoolleerlingen volgens tabel 4.1.1 en het terugstroompercentage is berekend op basis van het totaal aantal leerlingen in het speciaal basisonderwijs volgens tabel 4.1.1.

Tabel 4.3.2: Verdeling van samenwerkingsverbanden naar het percentage leerlingen dat in een schooljaar verwezen is van basisonderwijs naar speciaal basisonderwijs voor de schooljaren 1991/92, 1994/95, 1997/98, 1998/99 en 1999/2000

Percentage uitstromende leerlingen per swv:	1991/92		1994/95		1997/98		1998/99		1999/2000	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%
< 0.5%	59	20	18	6	70	28	80	32	63	25
0.5% tot 1%	148	51	137	47	167	67	159	64	172	69
1% tot 1.5%	52	18	107	37	11	4	8	3	12	5
1.5% tot 2%	6	2	28	10	0	0	2	1	1	0
> 2%	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0
onbekend	24	8	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	290	100	291	100	248	100	248	100	248	100

Bron: Teldatumgegevens OCenW en Van der Pluijm en Diepstraten (1996)

4.4 PCL-aanmeldingen

In deze paragraaf worden de PCL-aanmeldingen beschreven. Er hebben 151 samenwerkingsverbanden aangegeven hoeveel leerlingen zijn aangemeld bij de PCL in de periode van 1 oktober 2000 tot 1 mei 2001. In totaal zijn dat in die verbanden 7.162 PCL-aanmeldingen. Gezien de globale wijze van meten en de onduidelijkheid over wegingsfactoren is er dit jaar geen schatting gemaakt voor de gehele populatie. In het schooljaar 1999/2000 gaven 126 samenwerkingsverbanden aan dat er 6.154 PCL-aanmeldingen waren in de periode van 1 oktober 1999 tot 1 mei 2000.

Tabel 4.4.1: Verdeling van PCL-aanmeldingen in de perioden van 1 oktober 1998 tot 1 mei 1999, van 1 oktober 1999 tot 1 mei 2000 en van 1 oktober 2000 tot 1 mei 2001 naar de herkomst van de aanmeldingen

Verdeling van de aanmeldingen:	1998/99	1999/2000	2000/01
lIn uit bao eigen swv	79%	77%	76%
lIn uit bao ander swv	4%	3%	4%
lIn uit sbo ander swv	3%	4%	3%
lIn teruggeplaatst uit sbo	n.v.t.	1%	n.v.t.
lIn direct uit voorschoolse traject	7%	6%	6%
lIn van internaat	1%	1%	1%
lIn aangemeld na verhuizing	3%	4%	4%
lIn uit een rec	n.v.t.	n.v.t.	4%
anders	3%	4%	2%
Totaal	100%	100%	100%

In tabel 4.4.1 is een procentuele verdeling weergegeven van deze PCL-aanmeldingen naar herkomst van de leerlingen. Uit de tabel blijkt dat ruim driekwart van de PCL-aanmeldingen van het basisonderwijs uit het eigen samenwerkingsverband komt. Aanmeldingen uit het basisonderwijs of het speciaal basisonderwijs van een ander verband beslaan in totaal 7% van de PCL-aanmeldingen. Leerlingen die direct uit het voorschoolse traject worden aangemeld nemen 6% voor hun rekening. De verhuisleerlingen nemen, net als de leerlingen uit een REC, 4% van de aanmeldingen in beslag. Voor leerlingen uit een internaat zijn de aanmeldingen 1% of minder. De PCL heeft gemiddeld gezien dus vooral te maken met basisschoolleerlingen uit het eigen verband en ten opzichte van de voorgaande schooljaren is hier nauwelijks sprake van veranderingen.

Tabel 4.4.2: *Verdeling van PCL-aanmeldingen in de perioden van 1 oktober 1998 tot 1 mei 1999, van 1 oktober 1999 tot 1 mei 2000 en van 1 oktober 2000 tot 1 mei 2001 naar het resultaat van de beschikking*

Resultaat van de beschikking:	1998/99	1999/2000	2000/01
percentage positieve beschikking	72%	77%	77%
percentage negatieve beschikking	14%	8%	11%
nog in behandeling	14%	15%	12%
Totaal	100%	100%	100%

Van de leerlingen die in de periode van 1 oktober 2000 tot 1 mei 2001 bij de PCL zijn aangemeld, krijgt ruim driekwart een positieve sbo-beschikking, iets meer dan een tiende deel krijgt een negatieve beschikking en de overige aanmeldingen waren tijdens de afname van de vragenlijst nog in behandeling. Het blijkt dus net als vorig schooljaar dat aanmelding bij de PCL veelal leidt tot een sbo-beschikking en op termijn dus sbo-plaatsing. Deze kans is ten opzichte van het schooljaar 1999/2000 gelijk gebleven.

In de vragenlijst is nagegaan hoeveel leerlingen die bij een PCL zijn aangemeld, worden doorverwezen naar het 'REC-circuit'. In totaal hebben 151 samenwerkingsverbanden een antwoord op deze vraag gegeven en deze 151 verbanden leveren 247 doorverwijzingen op naar het REC-traject. Dat is 3.5% van het totaal aantal leerlingen dat is aangemeld bij de PCL in de periode van 1 oktober 2000 tot 1 mei 2001.

4.5 Wachtlijsten

Deze paragraaf besteedt aandacht aan de wachtlijsten voor het sbo, ook wel plaatsingslijsten genoemd. Tijdens de politieke discussie over plaatsingslijsten in het afgelopen jaar, bleek er onduidelijkheid over definities en omvang te bestaan. In deze monitor is gekozen voor dezelfde werkwijze als vorig jaar. Een wachtlijstleerling is in de monitor gedefinieerd als een leerling met een positieve sbo-beschikking die is aangemeld bij de sbo-school, maar die nog niet is geplaatst. Er is in deze monitor niet nagegaan wat de achtergronden van en motieven voor de wachtlijsten zijn. Evenmin is de wachttijd onderzocht.

Aan de coördinatoren is gevraagd hoeveel leerlingen er per 1 mei 2001 op de wachtlijst voor het sbo staan. In totaal hebben 140 coördinatoren antwoord gegeven op deze vraag. Dit betreft een totaal van 1.837 leerlingen,⁵ waarbij aangegeven wordt dat 227 leerlingen naar verwachting ook aan het begin van het nieuwe schooljaar (het schooljaar 2001/02) nog op de wachtlijst zullen staan. In het schooljaar 1999/2000 betrof het aantal leerlingen op een wachtlijst in dezelfde periode 1.107, waarvan er 57 naar verwachting aan het begin van het volgende schooljaar nog niet geplaatst zijn. In het schooljaar 1999/2000 is deze vraag beantwoord door 122 samenwerkingsverbanden.

Er is ook gevraagd naar de zogenoemde 'onzichtbare wachtlijsten', dat wil zeggen wachtlijsten die zijn ontstaan, omdat kinderen gedurende langere tijd niet onderzocht kunnen worden als gevolg van capaciteitsproblemen bij de onderzoekers. Deze leerlingen zijn dus nog niet aangemeld bij de PCL, maar zitten nog in het traject van onderzoek dat vooraf gaat aan het afgeven van de PCL-beschikking. Volgens 126 coördinatoren die deze vraag hebben beantwoord, staan er per 1 mei 2001 zo'n 600 leerlingen op een 'onzichtbare wachtlijst'.

⁵ Net als bij het aantal PCL-aanmeldingen is ook voor het aantal wachtlijstleerlingen geen schatting gemaakt voor de hele populatie van samenwerkingsverbanden. De reden is de globale manier van meten in combinatie met onduidelijkheid over wegingsfactoren.

Tabel 4.5.1: Overzicht van het aantal samenwerkingsverbanden met wachtlijst voor het sbo op 1 mei 1999, op 1 mei 2000 en op 1 mei 2001

Wachtlijst:	1998/99		1999/2000		2000/01	
	aantal swv	%	aantal swv	%	aantal swv	%
geen leerlingen	92	62	69	57	55	39
1 tot en met 5 leerlingen	11	7	15	12	20	14
6 tot en met 10 leerlingen	11	7	7	6	16	11
11 tot en met 15 leerlingen	9	6	5	4	15	11
16 tot en met 20 leerlingen	10	7	6	5	6	4
21 leerlingen of meer	15	10	20	16	30	21
Totaal	148	100	122	100	142	100

Tabel 4.5.1 laat zien dat bijna 40% van de coördinatoren zegt geen wachtlijst te hebben. Ten opzichte van de voorgaande schooljaren, en met name in vergelijking met het schooljaar 1998/99, is hier sprake van een forse afname. Dat betekent dat het aantal samenwerkingsverbanden met een wachtlijst is toegenomen. Dit is zeker het geval als het schooljaar 1998/99 als referentiejaar wordt genomen. Een kwart van de verbanden heeft een wachtlijst van één tot tien leerlingen. Dit percentage is min of meer gelijk gebleven gedurende de afgelopen jaren. Zo'n wachtlijst zou het gevolg genoemd kunnen worden van frictie; wanneer een leerling een positieve sbo-beschikking heeft gehad, is directe plaatsing om organisatorische redenen niet altijd mogelijk. Zo'n 35% van de respondenten geeft aan een wachtlijst te hebben van 11 of meer leerlingen. Ten opzichte van de voorgaande schooljaren is ook hier sprake van een stijgende lijn.

In vergelijking met het vorige jaar is er sprake van een behoorlijke toename van het aantal wachtlijstleerlingen. Ook de aantallen leerlingen op 'onzichtbare wachtlijsten' zijn behoorlijk. Gezien de betrekkelijk oppervlakkige wijze waarop in de PMPO-monitor informatie is verzameld over de wachtlijstomvang en het ontbreken van referentiegegevens, is het nodig om met enige terughoudendheid conclusies te trekken.

Hoofdstuk 5 DE STRUCTUUR VAN DE SAMENWERKINGSVERBANDEN

Dit hoofdstuk beschrijft enkele aspecten van de structuur van het samenwerkingsverband. Aan de orde komen achtereenvolgens de bestuurlijke structuur (paragraaf 5.1), de rol van de Centrale Dienst (paragraaf 5.2), de rol van de Permanente Commissie Leerlingenzorg (paragraaf 5.3), tussenvormen van zorg (paragraaf 5.4) en de opvang van jonge risicokinderen (paragraaf 5.5).

5.1 De bestuurlijke structuur

Voor de bestuurlijke constructie binnen het samenwerkingsverband zijn in het verleden vier bestuursmodellen aangereikt, namelijk de overeenkomst, de federatie, de federatie plus en één bestuur. Tabel 5.1.1 laat zien hoe de samenwerkingsverbanden over deze vier modellen verdeeld zijn.

Tabel 5.1.1: *Verdeling van samenwerkingsverbanden naar hun bestuurlijke structuur in de schooljaren 1998/99, 1999/2000 en 2000/01*

Bestuurlijke structuur:	1998/99		1999/2000		2000/01	
	aantal swv	%	aantal swv	%	aantal swv	%
overeenkomst	29	20	24	18	26	17
federatie	101	68	84	64	88	57
federatie plus	16	11	8	6	15	10
één bestuur	2	1	6	5	17	11
anders (combinatiemodellen)	-	-	9	7	9	6
Totaal	148	100	131	100	155	100

Uit de tabel blijkt dat in de drie schooljaren globaal een vijfde deel van de samenwerkingsverbanden werkt op basis van een overeenkomst. Bijna 60% van de verbanden werkt met het federatieve model. Er is wat dit betreft sprake van een voorzichtig afnemende tendens. De federatie plus en het één-bestuursmodel komen in mindere mate voor, maar laten ten opzichte van het schooljaar 1999/2000 een stijging zien. Het is mogelijk dat er een ontwikkeling gaande is naar meer 'zwaardere' bestuurlijke constructies. Desondanks geldt voor de meerderheid van de verbanden dat ze ook in het schooljaar 2000/01 kiezen voor lichtere bestuurlijke varianten.

5.2 De rol van de Centrale Dienst

Ieder samenwerkingsverband is verplicht een Centrale Dienst in te stellen. De Centrale Dienst is in minimale vorm een administratief uitvoeringsorgaan met de taak de fre-transacties binnen en tussen verbanden te regelen. Het is ook mogelijk om een Centrale Dienst taken en bevoegdheden te geven op personeel gebied. Tabel 5.2.1 laat zien in welke mate samenwerkingsverbanden gebruik hebben gemaakt van de mogelijkheden om een Centrale Dienst personele bevoegdheden te geven.

Tabel 5.2.1: *Verdeling van samenwerkingsverbanden naar het al dan niet aanstellen van personeel bij hun Centrale Dienst in de schooljaren 1998/99, 1999/2000 en 2000/01*

	1998/99		1999/2000		2000/01	
	aantal swv	%	aantal swv	%	aantal swv	%
Personeel aangesloten bij Centrale Dienst:						
ja	5	3	12	9	19	13
nee	147	97	117	91	133	88
Totaal	152	100	129	100	152	100

Het blijkt dat in het schooljaar 2000/01 13% van de verbanden gebruik maakt van de mogelijkheid om personeel onder te brengen bij de Centrale Dienst. Er is sprake van een voorzichtige stijging ten opzichte van de voorgaande schooljaren. Hoewel de samenwerkingsverbanden nog steeds vrij massaal kiezen voor de minimale variant van het administratieve uitvoeringsorgaan lijkt er toch een tendens om meer en meer gebruik te maken van de ruimere variant van de Centrale Dienst.

5.3 De rol van de PCL

Net als de voorgaande jaren is ook voor 2000/01 nagegaan of de PCL een smalle of een brede taakstelling heeft. Een smalle taakstelling wil zeggen dat de PCL alleen bepaalt of een leerling al dan niet in aanmerking komt voor het sbo. In dat geval geeft de PCL alleen de beschikking af. Een brede PCL heeft daarnaast ook taken op het gebied van ondersteuning van de zorg. Tabel 5.3.1 laat zien in welke mate samenwerkingsverbanden er voor hebben gekozen hun PCL een smalle dan wel brede rol te geven.

Tabel 5.3.1: *Overzicht van samenwerkingsverbanden naar de mate waarin hun PCL een smalle of brede rol heeft in de schooljaren 1998/99, 1999/2000 en 2000/01*

	1998/99		1999/2000		2000/01	
	aantal swv	%	aantal swv	%	aantal swv	%
Rol PCL:						
geeft alleen een beschikking af (smalle rol)	72	48	61	48	81	55
heeft een breder takenpakket	79	52	67	52	67	45
Totaal	151	100	128	100	148	100

Uit de tabel komt naar voren dat er in 2000/01 ten opzichte van de voorgaande schooljaren sprake is van een lichte accentverschuiving in de richting van een smalle rol voor de PCL. Iets meer dan de helft van de verbanden heeft gekozen voor de smalle variant en iets minder dan de helft voor de bredere rol.

Ieder samenwerkingsverband moet een eigen PCL hebben. Het is echter mogelijk dat een PCL in twee of meer verbanden uit (deels) dezelfde leden bestaat. Tabel 5.3.2 geeft aan in welk deel van de verbanden de PCL-leden ook werkzaamheden voor andere verbanden verrichten.

Tabel 5.3.2: *Overzicht van samenwerkingsverbanden naar de mate waarin de PCL-leden ook PCL-werkzaamheden voor andere samenwerkingsverbanden verrichten in de schooljaren 1998/99, 1999/2000 en 2000/01*

	1998/99		1999/2000		2000/01	
	aantal swv	%	aantal swv	%	aantal swv	%
PCL-werkzaamheden:						
alleen in eigen swv	115	78	89	72	102	71
ook in ander swv	33	22	35	28	41	29
Totaal	148	100	124	100	143	100

In 2000/01 blijkt dat in bijna driekwart van de verbanden de PCL-leden alleen voor de eigen PCL werken. In de overige verbanden is sprake van PCL-leden die ook in andere samenwerkingsverbanden actief zijn. Ten opzichte van het schooljaar 1999/2000 is er nauwelijks verandering zichtbaar.

5.4 Tussenvormen van zorg

Ieder samenwerkingsverband is verantwoordelijk voor inrichting van de eigen zorgstructuur. In die zorgstructuur neemt de sbo-school een centrale plaats in. Daarnaast is het mogelijk dat er andere vormen van zorg beschikbaar zijn, zoals een hulpklas, (preventieve) ambulante begeleiding of tijdelijke sbo-plaatsing. In tabel 5.4.1 is aangegeven in welke mate deze zogenaamde tussenvormen van zorg voorkomen. Samenwerkingsverbanden konden bij deze vraag meerdere antwoorden aankruisen.

Tabel 5.4.1: *Overzicht van samenwerkingsverbanden naar tussenvormen van zorg in de schooljaren 1998/99, 1999/2000 en 2000/01*

Tussenvormen van zorg aanwezig:	1998/99		1999/2000		2000/01	
	aantal swv dat tussenvorm noemt	in %	aantal swv dat tussenvorm noemt	in %	aantal swv dat tussenvorm noemt	in %
hulpklas	22	14	21	16	8	12
(preventieve) ambulante begeleiding	128	82	107	82	122	79
tijdelijke sbo-plaatsing	30	19	50	38	75	48
andere vormen	24	15	20	15	16	10

De tabel laat zien dat net als de voorgaande schooljaren (preventieve) ambulante begeleiding de meest voorkomende vorm is. De hulpklas laat een voorzichtige daling zien, terwijl tijdelijke sbo-plaatsing aan populariteit lijkt te winnen. In het schooljaar 2000/01 noemt bijna de helft van de verbanden die mogelijkheid.

5.5 De opvang van jonge risicokinderen

In paragraaf 4.1 is aangegeven dat in een samenwerkingsverband gemiddeld 0.27% van het totaal aantal leerlingen door de coördinator bestempeld wordt als een jong risicokind. Deze leerlingen werden in het verleden opgevangen in afdelingen voor iobk, die verbonden waren aan lom- of mlk-scholen. Deze iobk-afdelingen hadden vaak een regionale functie; niet ieder samenwerkingsverband had een eigen voorziening voor de opvang van deze kinderen. Met de WPO is ieder verband echter wel verantwoordelijk geworden voor de eigen jonge risicokinderen. Wanneer er in verbanden nog geen voorziening is, hadden de samenwerkingsverbanden tot augustus 2000 de tijd om die verantwoordelijkheid waar te maken. In tabel 5.5.1 is aangegeven op welke manier de opvang van jonge risicokinderen gestalte krijgt.

Tabel 5.5.1: *Overzicht van samenwerkingsverbanden naar de manier waarop jonge risicokinderen worden opgevangen in de schooljaren 1998/99, 1999/2000 en 2000/01*

	1998/99		1999/2000		2000/01	
	aantal swv	%	aantal swv	%	aantal swv	%
Opvang jonge risico kinderen:						
In sbo eigen swv	115	74	101	78	121	84
In bao eigen swv	6	4	4	3	3	2
in ander swv	16	10	10	8	3	2
op de eigen bao	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	8	6
andere vormen	19	12	14	11	9	6
Totaal	156	100	129	100	144	100

In 84% van de samenwerkingsverbanden worden de jonge risicokinderen op de eigen sbo-school opgevangen. In vergelijking met de voorgaande schooljaren is er sprake van een toename. Daarnaast is er een aantal verbanden dat deze leerlingen plaatst binnen het basisonderwijs van het eigen verband of binnen de eigen basisschool. Een gering aantal samenwerkingsverbanden geeft aan dat ze hun jonge risicoleerlingen naar een ander samenwerkingsverband sturen. Ten opzichte van de vorig schooljaren neemt dit aantal af.

Hoofdstuk 6 DE INZET VAN MIDDELEN EN FORMATIE

Dit hoofdstuk beschrijft de inzet van middelen en formatie. Paragraaf 6.1 gaat in op de coördinator en paragraaf 6.2 behandelt de 'zorgfunctionarissen' binnen het verband en de school. In paragraaf 6.3 wordt de inzet van de zorgmiddelen beschreven.

6.1 De coördinator

Ieder samenwerkingsverband heeft een coördinator. Tabel 6.1.1 laat de achtergrond van de coördinator zien: bijna een derde van de coördinatoren is afkomstig uit het speciaal basisonderwijs, een derde uit het basisonderwijs en een kwart is werkzaam bij de schoolbegeleidingsdienst. Gemeentebtenaren blijken de rol van coördinator niet meer te vervullen. Ten opzichte van de voorgaande schooljaren is er in 1999/2000 een lichte toename zichtbaar van de coördinatoren uit basisonderwijs en speciaal basisonderwijs. Het percentage coördinatoren dat werkzaam is bij de schoolbegeleidingsdienst blijft gelijk.

Tabel 6.1.1: *Overzicht van de achtergrond van de coördinator in de schooljaren 1998/99, 1999/2000 en 2000/01*

Achtergrond coördinator:	1998/99		1999/2000		2000/01	
	aantal swv	%	aantal swv	%	aantal swv	%
speciaal basisonderwijs	39	25	33	26	44	30
basisonderwijs	50	32	36	29	49	34
schoolbegeleidingsdienst	39	25	33	26	37	26
gemeente	5	3	3	2	1	1
andere vormen	23	15	20	16	14	10
Totaal	156	100	125	100	145	100

Tabel 6.1.2 laat zien waar coördinatoren het accent op leggen bij de uitvoering van hun werkzaamheden: betreft het de beheersmatige en bestuurlijke aspecten of de zorginhoudelijke zaken.

Tabel 6.1.2: *Overzicht van de besteding van tijd aan beheersmatige en bestuurlijke dan wel zorginhoudelijke taken door de coördinator in het schooljaar 1998/99, 1999/2000 en 2000/01*

Tijdsbesteding van coördinator:	1998/99		1999/2000		2000/01	
	aantal swv	%	aantal swv	%	aantal swv	%
nagenoeg geheel aan beheersmatige en bestuurlijke aspecten	9	6	2	2	2	1
voor het grootste deel aan beheersmatige en bestuurlijke aspecten	76	49	24	19	40	27
voor ongeveer de helft aan zorginhoudelijke aspecten en de helft aan beheersmatige en bestuurlijke aspecten	nvt	nvt	81	63	81	54
voor het grootste deel aan zorginhoudelijke aspecten	45	29	17	13	25	17
nagenoeg geheel aan zorginhoudelijke aspecten	5	3	1	1	2	1
anders	19	12	4	3	1	1
Totaal	154	100	129	100	151	100

Ruim de helft van de coördinatoren geeft aan dat ze hun tijd gelijkelijk verdelen over enerzijds beheersmatige en bestuurlijke taken en anderzijds zorginhoudelijke taken. Voor het overige meldt bijna 30% dat het accent ligt op beheersmatige en bestuurlijke zaken. Zo'n 17% legt dat de nadruk ligt op zorginhoudelijke taken. Ten opzichte van het vorige schooljaar laat 2000/01 een 'dubbel' beeld zien. Enerzijds is er sprake van een verschuiving van tijdbesteding vanuit de middencategorie in de richting van een accent op beheer en bestuur. Anderzijds is er ook een wat kleinere verschuiving gaande vanuit de middencategorie naar een accent op de zorginhoudelijke taken.

Tabel 6.1.3: Overzicht het accent in de werkzaamheden van de coördinator in het schooljaar 2000/01

Accent werkzaamheden op:	2000/01	
	aantal	%
uitvoerende taken	7	5
beleidsmatige taken	58	38
gelijk verdeeld over uitvoerende en beleidsmatige taken	86	57
anders	1	1
Totaal	152	100

Tabel 6.1.3 laat zien in welke mate coördinatoren het accent leggen op uitvoerende dan wel beleidsmatige werkzaamheden. Ruim de helft typeert de verdeling van werkzaamheden als ongeveer gelijk. Bijna 40% geeft te kennen dat het accent ligt op beleidsmatige werkzaamheden. Slechts zo'n 5% noemt de werkzaamheden in hoofdzaak uitvoerend.

6.2 Taken en functies in het samenwerkingsverband

Binnen een samenwerkingsverband kunnen verschillende takenpakketten en functies onderscheiden worden op het gebied van zorg en ondersteuning. Tabel 6.2.1 en 6.2.2 laten zien welke 'zorgfunctionarissen' en ondersteunende functionarissen er in het samenwerkingsverband en op de deelnemende scholen voorkomen.

Tabel 6.2.1: Overzicht van takenpakketten of functies in de samenwerkingsverbanden in de schooljaren 1998/99, 1999/2000 en 2000/01

Mate waarin takenpakket of functie voorkomt in het swv:	1998/99		1999/2000		2000/01	
	aantal swv	in % (100% is 150 swv)	aantal swv	in % (100% is 125 swv)	aantal swv	% (100% is 151 swv)
coördinator	150	100	125	100	151	100
pcl-functionaris	150	100	125	100	149	99
(preventieve) ambulante begeleider	120	80	105	84	123	81
collegiale consulent	43	29	39	31	44	29
administratief medewerker	121	81	98	78	123	81
schoolmaatschappelijke werk	84	56	74	59	83	55
orthopedagoog	88	59	73	58	81	54
psycholoog	72	48	52	42	58	38
groepsleraar bovenscholse voorziening	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	10	7
andere taken of functies	31	21	30	24	35	23

Net als de vorige schooljaren is er in 2000/01 in alle samenwerkingsverbanden een coördinator en een PCL-functionaris. In bijna 80% van de verbanden is er administratieve ondersteuning. Op het gebied van zorg blijkt dat de (preventieve) ambulante begeleider een veel voorkomende functionaris is. De collegiale consulent komt minder voor, namelijk in ongeveer een derde van de verbanden. De schoolmaatschappelijk werker en de orthopedagoog worden door ruim de helft van de verbanden genoemd. De psycholoog komt wat minder voor, namelijk 42%. In vergelijking met de schooljaren 1998/99 en 1999/2000 komen er in 2000/01 nauwelijks schommelingen voor. Het enige opvallende is de daling van het percentage verbanden dat de psycholoog noemt.

Tabel 6.2.2: *Mate waarin coördinatoren inschatten dat onderstaande takenpakketten of functies voorkomen op de basisscholen van het samenwerkingsverband in de schooljaren 1998/99, 1999/2000 en 2000/01*

Takenpakket of functie:	tot een kwart van de scholen	een kwart tot de helft van de scholen	de helft tot driekwart van de scholen	driekwart tot alle scholen	aantal
interne begeleider					
1998/99	3%	3%	1%	93%	154
1999/2000	0%	1%	3%	96%	130
2000/01	2%	1%	1%	97%	152
remedial teacher					
1998/99	14%	30%	27%	30%	152
1999/2000	12%	19%	29%	40%	126
2000/01	12%	24%	28%	36%	145
onderwijsassistent					
1998/99	70%	20%	6%	4%	141
1999/2000	70%	15%	9%	5%	117
2000/01	60%	27%	11%	2%	131

Tabel 6.2.2 geeft een overzicht van de inschatting die coördinatoren maken van de mate waarin op de basisscholen in hun verband bepaalde 'zorgfunctionarissen' voorkomen. De tabel laat zien dat de interne begeleider op vrijwel alle scholen een plek heeft gekregen. De remedial teacher komt op ruim de helft van de scholen voor en ten opzichte van het schooljaar 1999/2000 is er sprake van een zeer lichte afname. De onderwijsassistent heeft slechts in beperkte mate een plaats in de school gekregen, maar lijkt ten opzichte van het vorige schooljaar iets aan terrein te winnen.

6.3 De inzet van het zorgbudget

In deze paragraaf wordt ingegaan op de verdeling van de zorgmiddelen.

Tabel 6.3.1: *Mate waarin coördinatoren gemiddeld inschatten dat het totale zorgbudget wordt verdeeld over de verschillende posten in het schooljaar 1998/99, 1999/2000 en 2000/01*

Kostenpost:	1998/99		1999/2000		2000/01	
	gemiddelde verdeling	aantal swv	gemiddelde verdeling	aantal swv	gemiddelde verdeling	aantal swv
sbo-school/scholen	44%	141	43%	121	47%	140
bovenschoolse zorg	11%	141	12%	120	10%	140
coördinatie en organisatie	8%	141	8%	120	7%	140
pcl	4%	141	5%	120	5%	140
basisscholen	28%	141	29%	121	28%	140

anders	5%	141	3%	111	4%	140
Totale zorgbudget	100%		100%		100%	

Tabel 6.3.1 laat zien dat in het schooljaar 2000/01 nagenoeg de helft (47%) van het totale zorgbudget naar de sbo-school gaat, ruim een kwart (28%) blijft bij de basisscholen, een tiende deel (10%) is bestemd voor bovenschoolse zorg, bijna een tiende deel (7%) gaat naar overhead op het niveau van het samenwerkingsverband en een klein deel (5%) gaat naar de PCL. Ten opzichte van de schooljaren 1998/99 en 1999/2000 is er nauwelijks sprake van een verandering in de verdeling van de zorgmiddelen.

Hoofdstuk 7 HOOFDPUNTEN VAN BELEID

Dit hoofdstuk beschrijft de onderwerpen waar de samenwerkingsverbanden zich in het schooljaar 2000/01 mee bezig houden of hebben gehouden. Ingegaan wordt op de beleidsprioriteiten (paragraaf 7.1), de samenwerking met andere actoren en de afstemming met andere beleidsterreinen (paragraaf 7.2), de knelpunten en de positieve ontwikkelingen (paragraaf 7.3) en de scholings- en ondersteuningsvragen (paragraaf 7.4).

7.1 Beleidsprioriteiten

De coördinatoren is gevraagd een inschatting te geven van de oriëntatie op zorg waar de scholen in hun verband voor hebben gekozen. Hebben de scholen gekozen voor hulpverlening, alarmering of afstemming. Hulpverlening is het klassieke model, waarbij leerlingen met problemen binnen of buiten de klas worden bijgespijkerd. Bij alarmering wordt versneld ondersteuning gezocht voor leerling en leerkracht. In het geval van afstemming is de individuele leerling het uitgangspunt van denken en wordt er aangesloten bij de ontwikkeling van het kind.

Tabel 7.1.1: Mate waarin coördinatoren inschatten dat de scholen in hun samenwerkingsverband hebben gekozen voor hulpverlening, alarmering of afstemming in het schooljaar 1998/99, 1999/2000 en 2000/01

Oriëntatie op zorg:	tot een kwart van de scholen	een kwart tot de helft van de scholen	de helft tot driekwart van de scholen	driekwart tot alle scholen	aantal
hulpverlening					
1998/99	21%	18%	41%	20%	137
1999/2000	20%	30%	34%	17%	118
2000/01	22%	24%	36%	19%	132
alarmering					
1998/99	37%	44%	17%	1%	135
1999/2000	22%	56%	19%	3%	114
2000/01	28%	46%	23%	3%	131
afstemming					
1998/99	72%	16%	9%	3%	127
1999/2000	66%	19%	11%	5%	112
2000/01	72%	12%	10%	6%	127

Tabel 7.1.1 laat de inschatting van de coördinatoren zien. Ook in 2000/01 is hulpverlening het model waarvoor de meeste scholen kiezen. Alarmering krijgt, volgens de coördinatoren, op de scholen minder accent. Afstemming blijft slechts in geringe mate voorkomen. De coördinatoren schatten in dat binnen hun verbanden op de meeste scholen nog geen sprake is van afstemming. Het lijkt er op dat, ondanks lichte fluctuaties, de scholen geen grote veranderingen laten zien op het gebied van hun oriëntatie op zorg.

In tabel 7.1.2 staat aangegeven aan welke thema's de samenwerkingsverbanden in het schooljaar 2000/01 beleidsprioriteit geven. In de vragenlijst is gewerkt met een vierdeling, variërend van een score 1 (geen prioriteit) tot een score 4 (een zeer hoge prioriteit).

Tabel 7.1.2: Gemiddelde mate van prioriteit van beleidsthema's in de schooljaren 1998/99, 1999/2000 en 2000/01

Beleidsthema:	1998/99		1999/2000		2000/01	
	gemiddelde score	aantal swv	gemiddelde score	aantal swv	gemiddelde score	aantal swv
adaptief onderwijs op basisscholen	3.1	153	3.1	128	3.1	149
kwaliteitszorg	2.8	150	3.0	128	3.0	145
meerjaren zorgbeleid	2.8	151	2.9	127	2.9	144
vergroten draagvlak basisscholen	2.8	149	2.9	124	2.7	141
gedragsproblematiek	2.6	149	2.9	124	2.7	144
adaptief onderwijs op sbo-school	2.4	139	2.6	121	2.6	134
beleid jonge risicokind	2.9	151	2.8	122	2.6	143
monitoring/evaluatie eigen beleid	2.3	150	2.4	125	2.5	142
nascholing op swv-niveau	2.4	148	2.4	125	2.5	140
verlagen deelname-%	2.3	148	2.1	120	2.2	138
meerjaren financieel beleid	2.4	146	2.2	115	2.2	136
informereren van ouders	2.1	149	2.2	125	2.0	140
herplaatsen boventallig sbo-personeel	1.7	119	1.6	99	1.5	96

De tabel laat zien dat al drie schooljaren achtereen de beleidsprioriteit in het samenwerkingsverband de implementatie van adaptief onderwijs in de basisschool is en blijft. Daarnaast blijven de eigen kwaliteitszorg, het meerjarenzorgbeleid, het draagvlak van de basisscholen, de gedragsproblematiek en het beleid voor de jonge risico kinderen relatief hoog scoren op de prioriteitenlijst van de samenwerkingsverbanden. Thema's als het verlagen van het deelnamepercentage en het herplaatsen van boventallig sbo-personeel hebben geen hoge prioriteit. Ten opzichte van de voorgaande schooljaren is er in 2000/01 niet veel veranderd. Alleen de afnemende aandacht voor het jonge risicokind is opvallend. Voor het overige houden de samenwerkingsverbanden op hoofdlijnen dezelfde prioriteiten.

7.2 Samenwerking en afstemming van beleid

Volgens de WPO hebben de scholen in een samenwerkingsverband de taak om hun zorgleerlingen gezamenlijk op te vangen. Daarbij hebben samenwerkingsverbanden met verschillende actoren te maken. In tabel 7.2.1 is aangegeven hoe tevreden de coördinatoren zijn over de samenwerking met de verschillende actoren in en in de nabijheid van het verband. Er is een vierpunt-schaal gebruikt, variërend van score 1 (slechte samenwerking) tot score 4 (heel goede samenwerking).

Tabel 7.2.1: Gemiddeld oordeel over de samenwerking met onderstaande actoren en organisaties in de schooljaren 1998/99, 1999/2000 en 2000/01

Actor of organisatie:	1998/99		1999/2000		2000/01	
	gemiddelde score	aantal swv	gemiddelde score	aantal swv	gemiddelde score	aantal swv
pcl	3.4	156	3.4	130	3.5	153

bao-scholen uit swv	3.2	156	3.1	129	3.3	153
sbo-scholen uit swv	3.3	149	3.2	124	3.2	145
besturen bao-scholen uit swv	3.0	155	3.0	129	3.1	150
schoolbegeleidingsdienst	3.2	154	3.1	128	3.1	151
coördinatoren in regio	2.8	140	2.8	123	2.9	141
jeugdgezondheidsdienst (schoolarts)	n.v.t.	n.v.t.	2.8	107	2.9	132
ouders	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	2.8	133
gemeente	2.6	125	2.7	109	2.6	129
medisch kinderdagverblijf	2.2	104	2.4	91	2.4	105
so-2/3 scholen	2.4	118	2.5	110	2.3	124
algemeen maatschappelijk werk	n.v.t.	n.v.t.	2.3	92	2.3	99
overige jeugdhulporganisaties	2.1	98	2.3	84	2.3	93
Opleiding speciaal onderwijs	2.3	67	2.4	59	2.3	55
voortgezet onderwijs	n.v.t.	n.v.t.	2.3	97	2.3	115
bureau jeugdzorg	2.1	100	2.2	102	2.3	110
peuterspeelzaal en kinderdagverblijf	2.0	83	2.3	77	2.3	93
pabo	1.8	75	2.0	59	2.0	60
riagg	n.v.t.	n.v.t.	2.0	102	1.9	104

Uit de tabel blijkt dat, net als in de voorgaande schooljaren, de samenwerking goed is met de meest directe partners in het samenwerkingsverband, dat wil zeggen de PCL, de basisscholen en de sbo-school. Op het gebied van ondersteuning blijkt dat de samenwerking met de schoolbegeleidingsdiensten positief wordt beoordeeld, de samenwerking met de OSO's is minder en de samenwerking met de PABO's wordt wederom als niet goed beoordeeld door de coördinatoren. De samenwerking met organisaties in de omgeving van het samenwerkingsverband laat zien dat de contacten met de gemeente goed zijn, dat de samenwerking met het so-2/3 onderwijs (de REC's), het voortgezet onderwijs, het MKD, jeugdzorg, jeugdhulpverlening en de reguliere peuterspeelzaal als redelijk worden beoordeeld en dat de samenwerking met het RIAGG minder positief wordt gezien. Ten opzichte van de oordelen van de schooljaren 1998/99 en 1999/2000 is er in 2000/01 geen sprake van grote verschuivingen.

Naast samenwerking met andere actoren is ook de afstemming van het eigen beleid van het samenwerkingsverband met het beleid van relevante actoren een thema waar in veel verbanden aan wordt gewerkt. In tabel 7.2.2 wordt aangegeven hoe coördinatoren oordelen over die afstemming. Er is gewerkt met een vierpunt-schaal, variërend van score 1 (geen goede afstemming) tot score 4 (zeer goede afstemming).

Tabel 7.2.2: Gemiddelde mate van afstemming van beleid van het samenwerkingsverband op andere beleidsterreinen in de schooljaren 1998/99, 1999/2000 en 2000/01

Afstemming met:	1998/99		1999/2000		2000/01	
	gemiddelde score	aantal swv	gemiddelde score	aantal swv	gemiddelde score	aantal swv
beleid bao-scholen	2.7	153	2.7	126	2.7	154
beleid schoolbegeleidingsdienst	2.7	146	2.5	125	2.5	146
vve-beleid	n.v.t.	n.v.t.	1.8	84	2.0	113
goa-beleid	1.9	126	2.0	104	2.0	131
beleid op gebied van brede school	n.v.t.	n.v.t.	1.7	63	1.9	81

wvo deel II-beleid	1.6	109	2.0	92	1.8	118
wec-beleid	1.7	99	1.7	92	1.8	118

Tabel 7.2.2 laat zien dat de coördinatoren aangeven dat ze in het schooljaar 2000/01 goed in staat zijn om het beleid van het samenwerkingsverband en het beleid van de deelnemende basisscholen op elkaar af te stemmen. Ook de afstemming met het beleid van de schoolbegeleidingsdiensten wordt als goed beoordeeld. De koppeling met het vve-beleid, het gemeentelijke onderwijsachterstandenbeleid en het beleid op het gebied van de brede school is redelijk tot goed. Ten opzichte van de vorige jaren is er sprake van een lichte verbetering. De afstemming met het beleid relatie van het zorgbeleid van het voortgezet onderwijs en het WEC-beleid (de REC's) is minder goed en nauwelijks verbeterd ten opzichte van de voorgaande jaren.

7.3 Knelpunten en positieve ontwikkelingen

Aan de coördinatoren is voor een groot aantal onderwerpen gevraagd of er sprake is van een knelpunt of dat er juist sprake is van een onderwerp dat binnen het eigen verband prima onder controle is. Tabel 7.3.1 geeft de resultaten. Er is gewerkt met een vier-puntschaal. Een score 1 wil zeggen 'geen knelpunt' (we hebben de zaak prima onder controle) en een score 4 is een 'zeer groot knelpunt'.

Tabel 7.3.1: Gemiddelde mate waarin samenwerkingsverbanden knelpunten ervaren in de schooljaren 1998/99, 1999/2000 en 2000/01

Onderwerp:	1998/99		1999/2000		2000/01	
	gemiddelde score	aantal swv	gemiddelde score	aantal swv	gemiddelde score	aantal swv
verdichting problematiek sbo	2.8	149	2.9	129	3.0	152
verdichting problematiek bao	2.8	151	2.9	128	2.9	153
tekort aan personeel	2.5	109	2.7	107	2.9	144
financiële ruimte voor eigen zorgbeleid	2.5	154	2.2	130	2.4	151
Professionaliteit personeel	2.2	153	2.2	124	2.1	153
kwaliteitszorg	2.2	147	2.1	125	2.1	150
deelnamepercentage	2.0	155	2.0	129	2.1	150
mobiliteitsbeleid	2.4	71	2.1	61	2.0	60
wachlijsten	1.9	152	1.8	109	2.0	141
inkomend grensverkeer	2.0	141	1.9	124	1.9	145
informereren ouders	2.2	147	2.1	127	1.9	152
lIn-zorg binnen bao-scholen	1.9	152	1.8	127	1.8	150
uitgaand grensverkeer	1.9	142	1.8	123	1.8	147
weglek naar so 2/3	1.7	111	1.9	103	1.8	123
interne begeleiding bao-scholen	1.7	154	1.8	129	1.8	152
jonge risicokind	2.0	152	1.9	129	1.7	152
samenwerking tussen bao en sbo	1.8	153	1.7	129	1.7	153
lIn-zorg binnen sbo-scholen	1.8	151	1.7	129	1.7	147
herplaatsing boventallig sbo-personeel	2.0	57	1.8	46	1.7	48
samenwerking tussen bao-scholen	1.8	155	1.7	128	1.7	151
samenwerking tussen sbo-	n.v.t.	n.v.t.	1.4	68	1.7	66

scholen						
relatie met sdb	1.5	154	1.5	128	1.6	151
samenwerking tussen besturen	1.5	155	1.5	129	1.6	149
besluitvorming	1.7	155	1.5	130	1.6	154
aanmeldingen pcl	1.7	156	1.5	131	1.6	153
ambulante begeleiding swv	1.8	139	1.6	114	1.5	135
organisatie swv	1.5	154	1.4	130	1.5	154
verkrijgen gegevens van sbo	1.6	153	1.5	129	1.5	153
coördinatie	1.4	155	1.4	130	1.4	154
activiteiten centrale dienst	1.8	92	1.4	97	1.4	93
positie centrale dienst	1.6	113	1.4	108	1.3	106
werkwijze pcl	1.4	156	1.3	131	1.3	153

De tabel laat zien dat er een grote mate van overeenstemming bestaat tussen de knelpunten in de drie schooljaren. Er worden met name knelpunten ervaren op het gebied van de 'verdichting van de problematiek' van leerlingen in het speciaal basisonderwijs en het basisonderwijs. Ook het tekort aan personeel en aan middelen wordt als een relatief groot knelpunt gezien. Het tekort aan personeel lijkt, gezien de hogere gemiddelde score wat zwaarder te worden. Ook de opzet van mobiliteitsbeleid, kwaliteitsbeleid, het informeren van ouders, de professionaliteit van het personeel en het deelnamepercentage worden als een relatief groot knelpunt gezien. Het valt op dat de onderwerpen die te maken hebben met leerlingenaantallen in het verband, zoals grensverkeer, wachtlijsten en weglek van leerlingen ook in het schooljaar 2000/01 niet als de grote knelpunten worden ervaren. Organisatorische zaken worden evenmin als knelpunt ervaren: de coördinatie van het verband, de werkwijze van de PCL, de samenwerking tussen besturen, de positie van de Centrale Dienst en de besluitvormingsprocessen scoren allemaal laag. Positief geformuleerd blijkt dat, volgens de coördinatoren, de organisatie van de samenwerkingsverbanden naar wens blijft functioneren in het schooljaar 2000/01. Tot slot laat ook tabel 7.3.1 net als tabel 7.1.2 over de beleidsprioriteiten een afnemende score zien op het gebied van de opvang van het jonge risicokind.

7.4 Scholings- en ondersteuningsvragen

De taak van de coördinator is breed. Het betreft de gehele organisatie van het verband, de beheersmatige ontwikkelingen, bestuurlijke structuur en het zorginhoudelijke beleid (zie ook paragraaf 6.1). Tabel 7.4.1 geeft aan in welke mate de coördinatoren aangeven individuele scholingsbehoeften te hebben.

Opvallend is de hoge score op het thema 'inhoudelijke aansturing van de scholen'. Coördinatoren hebben op dat gebied blijkbaar veel behoefte aan ondersteuning. Het is ook mogelijk dat er niet zozeer sprake is van een ondersteuningsbehoefte, maar van een behoefte aan mandaat om te kunnen sturen. Dit is in de monitor echter niet nagegaan. Op de andere gebieden (communicatie, financiën, bestuur en organisatie, adaptief onderwijs en personeelsbeleid) liggen de scores een stuk lager. Ten opzichte van de voorgaande schooljaren is de scholingsbehoefte op deze gebieden flink gedaald. Het lijkt er op dat coördinatoren op deze gebieden inmiddels voldoende op de hoogte zijn.

Tabel 7.4.1: *Overzicht van gebieden waarvan de coördinator aangeeft behoefte aan scholing te hebben in de schooljaren 1998/99, 1999/2000 en 2000/01*

Behoeft aan scholing op het gebied van:	1998/99		1999/2000		2000/01	
	aantal coördinatoren dat gebied noemt	in %	aantal coördinatoren dat gebied noemt	in %	aantal coördinatoren dat gebied noemt	in %
inhoudelijke aansturing van	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	95	61%

scholen						
Communicatie	62	40%	54	42%	44	28%
Financiën	69	45%	51	40%	42	27%
bestuur en organisatie	61	40%	54	42%	37	24%
adaptief onderwijs	49	32%	39	31%	33	21%
Personeelsbeleid	63	41%	46	36%	32	21%

Tabel 7.4.2 geeft aan op welk gebied de coördinatoren ondersteuning willen. De tabel laat zien dat in het schooljaar 2000/01 net als de jaren daarvoor vooral de thema's kwaliteitszorg, evaluatiebeleid en monitoring hoog scoren. Ondersteuning op deze gebieden blijft gewenst. Een tweede cluster waarop ondersteuning nodig is, is professionaliseringsbeleid en inventarisatie van scholingsbehoeften. Ook op het gebied van zorgverbreding is ondersteuning nog enigszins gewenst. Op de andere gebieden is de ondersteuningsvraag gering. In vergelijking met de voorgaande schooljaren is er over de hele breedte aan onderwerpen sprake van een afname van het percentage samenwerkingsverbanden dat ondersteuning wenst. Blijkbaar hebben de samenwerkingsverbanden de zaken voldoende op orde.

Tabel 7.4.2: *Overzicht van de ondersteuningswensen die coördinatoren hebben in het schooljaar 1998/99, 1999/2000 en 2000/01*

Behoeftte aan ondersteuning op het gebied van:	1998/99		1999/2000		2000/01	
	aantal coördinatoren dat gebied noemt	in %	aantal coördinatoren dat gebied noemt	in %	aantal coördinatoren dat gebied noemt	in %
kwaliteitszorg	103	70%	93	73%	93	60%
vormen van evaluatie van het swv	116	78%	91	71%	91	59%
vormen van monitoring van leerresultaten	93	62%	72	56%	80	52%
professionaliseringsbeleid	81	54%	59	46%	71	46%
instrumenten om scholingsbehoeften te inventariseren	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	65	42%
zorgverbreding binnen het swv	68	44%	52	41%	63	41%
beleid op gebied van verwijzing en terugplaatsing	69	45%	59	46%	60	39%
zorgverbreding binnen de school	54	35%	46	36%	53	34%
grensverkeer	65	43%	54	42%	51	33%
financieel beleid	69	45%	59	46%	38	25%
bestuurlijke structuur van swv	24	16%	27	21%	24	15%
personeelsbeleid binnen swv	59	39%	40	31%	22	14%

Hoofdstuk 8 SAMENVATTING EN CONCLUSIES

8.1 Vraagstelling, instrumenten en respons

In de WSNS-monitor die het PMPO en het Platform voor coördinatoren van samenwerkingsverbanden primair onderwijs in samenwerking met het IVA Tilburg jaarlijks uitvoert, staan vier vragen centraal:

- 1 hoe zien in de samenwerkingsverbanden de leerlingenaantallen, leerlingenstromen en het deelnamepercentage er uit;
- 2 op welke manier is de structuur van het samenwerkingsverband vormgegeven;
- 3 hoe worden de formatie en financiën ingezet;
- 4 op welke manier is het zorgbeleid van het samenwerkingsverband ingevuld.

Voor het schooljaar 2000/01 zijn dezelfde onderzoeksinstrumenten gebruikt als de jaren daarvoor, namelijk een vragenlijst die in mei 2001 naar de coördinatoren van alle 248 samenwerkingsverbanden is verstuurd en de OCenW-teldatumgegevens van oktober 2000.

In totaal hebben 163 samenwerkingsverbanden aan het onderzoek meegedaan. Dat is een respons van 66%. Er is geen significant verschil tussen respons en non-respons voor de kenmerken omvang van het samenwerkingsverband en deelnamepercentage. In deze rapportage wordt er vanuit gegaan dat de gegevens representatief zijn en de conclusies gelden voor alle samenwerkingsverbanden.

8.2 Leerlingenaantallen, leerlingenstromen, PCL-aanmeldingen en wachtlijsten

Ontwikkeling van aantallen scholen, leerlingenaantallen en leerlingenstromen

Op de teldatum oktober 2000 zijn er, volgens de bestanden die door Cfi zijn geleverd, in totaal 7.028 *basisscholen* en 368 *sbo-scholen*. Er is zowel in het basisonderwijs als in het speciaal basisonderwijs sprake van een lichte afname van het aantal scholen. Desondanks lijkt het er op dat de fusiegolf in het schooljaar 2000/01 voorbij is. Er zijn 248 samenwerkingsverbanden, met gemiddeld 30 scholen, waarvan 28,4 basisscholen en 1,6 speciale scholen voor basisonderwijs. Op die scholen zitten in totaal gemiddeld 6.443 leerlingen, waarvan er in een gemiddeld samenwerkingsverband 6.235 het basisonderwijs en 208 het speciaal basisonderwijs bezoeken.

In totaal zitten er op de teldatum oktober 2000 1.597.924 *leerlingen* in het primair onderwijs. Daarvan bezoeken er 1.546.364 het basisonderwijs en 51.560 het sbo. Ten opzichte van de voorgaande jaren is het basisonderwijs licht gegroeid. Het aantal sbo-leerlingen is afgenomen met ruim 500 ten opzichte van de teldatum oktober 1999. De dalende tendens in het sbo zet zich door, maar is wel minder groot dan de jaren daarvoor.

Gezien de daling van het aantal sbo-leerlingen en de stijging van het aantal basisschoolleerlingen ligt het voor de hand dat ook het *deelnamepercentage* is afgenomen. In de afgelopen schooljaren is er sprake van een constante daling van 3,5% in oktober 1998 naar 3,3% in oktober 1999 tot 3,2% in oktober 2000.

De *verwijzing* van basis- naar speciaal basisonderwijs neemt toe van 9.725 leerlingen in 1998/99 naar 10.175 leerlingen in 1999/2000. In de periode vanaf 1994/95 tot en met 1998/99 fluctueerde is het aantal verwezen leerlingen, zodat het moeilijk is om conclusies te verbinden aan de stijging in 1999/2000. Wanneer samenwerkingsverbanden verwijzen, blijkt men eerder te kiezen voor de eigen sbo-school; de omvang van het *grensverkeer* blijft afnemen. In het schooljaar 1999/2000 kan 12% van de verwezen leerlingen van basisonderwijs naar speciaal basisonderwijs als grensverkeer worden getypeerd. Net als in het verleden blijft de *terugplaatsing* van sbo naar basisonderwijs gering. Terugplaatsen is nog steeds geen gemeengoed in het primair onderwijs.

PCL-aanmeldingen en wachtlijsten

In de periode van 1 oktober 2000 tot 1 mei 2001 zijn er in totaal 7.162 leerlingen *aangemeld bij de PCL*. Dit aantal is gebaseerd op een respons van 151 samenwerkingsverbanden. Vorig jaar waren dat er 6.154, gebaseerd op 126 samenwerkingsverbanden. Ten opzichte van het vorige schooljaar is er sprake van

toename. Leerlingen die bij de PCL worden aangemeld, zijn in driekwart van de gevallen afkomstig uit het eigen verband. Ook blijkt dat een PCL-aanmelding slechts bij zo'n tiende deel niet tot een positieve sbo-beschikking leidt. Aanmelden leidt dus veelal tot een positieve beschikking. Deze ontwikkelingen zijn ten opzichte van de voorgaande schooljaren niet veranderd.

Het aantal samenwerkingsverbanden met een *wachtlIJst* en het aantal leerlingen op een wachtlIJst in het schooljaar 2000/01 is gestegen ten opzichte van de voorgaande schooljaren. Bijna 40% van de verbanden geeft aan geen wachtlIJst te hebben. Ten opzichte van het schooljaar 1998/99 betekent dit dat het percentage verbanden met een wachtlIJst stijgt. Een derde van de samenwerkingsverbanden heeft een wachtlIJst van meer dan tien leerlingen. Ook hier is sprake van een stijging en dat betekent dat de omvang van de wachtlIJsten in de verbanden groter wordt. In totaal wordt geschat dat er 1.837 leerlingen op een wachtlIJst staan per 1 mei 2001. Volgens de coördinatoren zullen er van deze leerlingen 227 aan het begin van het nieuwe schooljaar niet geplaatst kunnen worden. Deze aantal zijn gebaseerd op de respons van 140 samenwerkingsverbanden. Voor het schooljaar 1999/2000 waren dat respectievelijk 1.107 en 57 leerlingen. Dit aantal was gebaseerd op de gegevens van 122 samenwerkingsverbanden. De stijging is dus stevig. Het aantal leerlingen op een '*onzichtbare wachtlIJst*', dat wil zeggen een wachtlIJst waarop leerlingen staan die nog niet onderzocht kunnen worden vanwege capaciteitsproblemen bij onderzoekers en waarover de PCL dus ook nog geen uitspraak kan doen, wordt door de coördinatoren geschat op zo'n 600.

Op het moment van verschijnen van deze monitorrapportage zijn er geen referentiegegevens beschikbaar van de Inspectie over het schooljaar 2000/01. Ook de Expertgroep geeft in zijn rapportage geen uitsluitel over de omvang van wachtlIJsten. De PMPO-gegevens zullen derhalve met enige terughoudendheid moeten worden gezien. Ze zijn gebaseerd op de antwoorden van de coördinatoren en de gegevens zijn niet gecontroleerd aan de hand van bezoeken van samenwerkingsverbanden of eigen tellingen van wachtlIJstleerlingen. Desondanks geven de ontwikkelingen van het aantal wachtlIJsten en de omvang van die wachtlIJsten aanleiding tot zorg. In de schooljaren 1999/2000 en 2000/01 is het PMPO met eenzelfde methodiek nagegaan hoeveel wachtlIJsten er zijn en wat de omvang is. Over die twee schooljaren is een flinke stijging zichtbaar.

Conclusies

De grote lijn van de ontwikkelingen van de leerlingenaantallen, leerlingenstromen, PCL-aanmeldingen en wachtlIJsten is enigszins dubbel. Enerzijds is er sprake van een verdere afname van het aantal sbo-leerlingen. Dat is een positieve ontwikkeling, zeker wanneer die wordt geplaatst in het perspectief van een toenemend aantal leerlingen in het basisonderwijs. Anderzijds kan een toename van het aantal PCL-aanmeldingen en een flinke stijging van de omvang van de wachtlIJsten niet anders dan negatief worden uitgelegd. Het is de vraag wat de consequenties van de PCL-aanmeldingen en wachtlIJsten zullen zijn op het aantal sbo-leerlingen in het komende schooljaar.

8.3 Structuur van de samenwerkingsverbanden

Bestuur en Centrale Dienst

Samenwerkingsverbanden blijken, net als de voorgaande jaren, te kiezen voor lichtere bestuurlijke vormen. Vooral het federatieve bestuur is een veelgebruikte constructie. Er is echter wel sprake van een voorzichtige stijging van het aantal verbanden dat kiest voor de federatie plus of de één bestuursstructuur. De ontwikkelingen de komende jaren moeten duidelijk maken of deze stijgende lijn zich doorzet.

Wat betreft het toekennen van een personele functie aan de Centrale Dienst blijven samenwerkingsverbanden terughoudend. Ruim een tiende deel van de verbanden maakt gebruik van de mogelijkheid personeel te verbinden aan een Centrale Dienst. Ten opzichte van de voorgaande schooljaren is er sprake van een voorzichtige toename. Ook hier zal moeten worden gezien of er sprake is van een stijgende lijn die zich de komende jaren door zal zetten.

Zorgstructuur

Op zorginhoudelijk gebied kiezen verbanden voor meer intensieve vormen van samenwerking. Zo heeft bijna de helft van de samenwerkingsverbanden gekozen voor een bredere rol voor de PCL. Er tekent zich echter

een lichte daling af van het percentage PCL'en met een breder pakket. Dit zou het gevolg kunnen zijn van het feit dat er in samenwerkingsverbanden vaker gekozen wordt voor een constructie waarbij de PCL zich beperkt tot het afgeven van de beschikking en waarbij voor het voortraject een afzonderlijke instantie is ingericht. Dit is echter niet nagegaan in de monitor.

In 2000/01 is (preventieve) ambulante begeleiding een vorm van zorg die in ruim driekwart van de samenwerkingsverbanden aanwezig is. Dit is een continuering van de situatie in de schooljaren daarvoor. Tijdelijke sbo-plaatsing wint aan populariteit. Inmiddels geeft bijna de helft van de verbanden aan met tijdelijke sbo-plaatsing te werken. De hulpklas komt in ruim een tiende deel van de samenwerkingsverbanden voor. Het lijkt er echter op dat deze vorm van zorg een variant is die uit de belangstelling aan het geraken is.

Tot slot blijkt dat de opvang van jonge risicokinderen net als voorgaande jaren voornamelijk binnen het sbo van het eigen samenwerkingsverband plaatsvindt. Plaatsing op een basisschool van het eigen verband komt nauwelijks voor. Het percentage samenwerkingsverbanden dat hun jonge risicokinderen op het sbo van een ander samenwerkingsverband plaatst is afgenomen ten opzichte van de voorgaande schooljaren en bedraagt in 2000/01 nog zo'n 6%.

Conclusies

Voor het schooljaar 2000/01 laten de resultaten met betrekking tot de structuur van de samenwerkingsverbanden geen grote veranderingen zien ten opzichte van de voorgaande schooljaren. Er is sprake van een voorzichtige toename van het aantal verbanden dat kiest voor wat zwaardere bestuurlijke constructies en voor het onderbrengen van personeel bij de Centrale Dienst. Desondanks kiezen samenwerkingsverbanden vrij massaal voor de lichtere varianten. Op het gebied van zorg is de samenwerking steviger. De PCL, de tussenvormen van zorg en de opvang van jonge risicokinderen laten zien dat samenwerkingsverbanden deze zaken een structurele inbedding hebben gegeven.

8.4 Inzet van middelen en formatie

Functies en taken

In het schooljaar 2000/01 heeft ieder samenwerkingsverband een coördinator. Deze coördinator heeft veelal een onderwijsachtergrond: een derde deel is afkomstig uit het basisonderwijs, een derde deel uit het sbo en een kwart uit de schoolbegeleidingsdienst. In 80% van de verbanden heeft de coördinator administratieve ondersteuning. Ten opzichte van de voorgaande schooljaren zijn deze cijfers nauwelijks veranderd.

Ruim de helft van de coördinatoren geeft aan dat ze hun tijd 'eerlijk' verdelen over beheers- en zorginhoudelijke taken. Een derde legt het accent op de beheerstaken en bijna een vijfde benadrukt de zorginhoudelijke taken. Er lijkt sprake te zijn van een verschuiving vanuit de middencategorie naar zowel de beheers- als de zorginhoudelijke categorieën. Hoewel de verschuivingen niet groot zijn, zou dit er op kunnen duiden dat er sprake is van een ontwikkeling in de richting van twee typen coördinatoren, namelijk het beheers-/bestuurtype en het zorginhoudelijke type.

Naast de coördinator zijn er binnen het samenwerkingsverband en de school verschillende 'zorgfunctionarissen' actief. In het samenwerkingsverband komt met name de (preventieve) ambulante begeleider veel voor. De traditionele ondersteunende functies uit het speciaal onderwijs, zoals de schoolmaatschappelijk werker en de orthopedagoog blijken bij ruim de helft van de verbanden activiteiten ten behoeve van het samenwerkingsverband te verrichten. De psycholoog lijkt hierin een minder belangrijke rol te gaan spelen. Deze functie wordt nog door 38% van de verbanden genoemd.

Volgens de coördinatoren is op nagenoeg alle scholen een interne begeleider aanwezig. De remedial teacher is op ongeveer een derde van de scholen te vinden. De onderwijsassistent komt, net als de vorige schooljaren, slechts in beperkte mate voor, maar laat wel een kleine stijging zien.

Het zorgbudget

Net als in 1998/99 en 1999/2000 wordt het zorgbudget voor een groot deel besteed aan zorg: 47% gaat naar de sbo-school, 10% gaat naar vormen van bovenschoolse zorg en 28% gaat naar de basisschool. Slechts een klein deel wordt besteed aan overhead: 7% is bestemd voor coördinatie en 5% voor de PCL. Het lijkt er op dat

samenwerkingsverbanden hun best doen om de zorgmiddelen terecht te laten komen op het gebied van zorg aan de leerlingen. Er is echter wel een voorzichtige stijging zichtbaar van het percentage middelen dat naar de sbo-school gaat ten koste van het percentage dat naar bovenschoolse zorg en basisschool gaat. Maar over de hele linie kan worden vastgesteld dat er in het schooljaar 2000/01 ten opzichte van de schooljaren daarvoor niet veel is veranderd.

Conclusies

Ook wat de inzet van personeel en middelen betreft, kan worden vastgesteld dat er in het schooljaar 2000/02 geen grote veranderingen zijn opgetreden. Er lijkt zich binnen de samenwerkingsverbanden en de scholen een vrij stabiel 'functiehuis' te hebben ontwikkeld. In de verbanden spelen de coördinator en de ambulante begeleider een belangrijke rol. In de scholen is een hoofdrol weggelegd voor de interne begeleider. De inzet van zorgmiddelen laat zien dat de zorg centraal staat. Middelen wordt gebruikt voor het bekostigen van zorg in de sbo, voor tussenvormen van zorg en voor zorg op de basisschool.

8.5   Beleid van de samenwerkingsverbanden

Visie op zorg

In het schooljaar 2000/01 blijft het model 'hulpverlening' de dominante opvatting over zorg. Hulpverlening is het klassiek model, waarbij kinderen die extra zorg nodig hebben binnen of buiten de klas worden bijgespijkerd. Afstemming, waarbij expliciet gekozen wordt voor onderwijs dat uitgaat van het kind en de verschillen tussen kinderen, komt slechts in beperkte mate van de grond. Gezien de ontwikkeling in de afgelopen schooljaren lijkt het er op dat het hulpverleningsmodel de visie op zorg en de inrichting van de zorgstructuur zal blijven bepalen.

Samenwerking en afstemming

Binnen de verbanden is sprake van een goede samenwerking tussen de directe partners, zoals basisscholen, sbo-school en PCL. Deze relatie is gedurende het gehele WSNS-traject goed geweest. De samenwerking met de ondersteuners laat een gedifferentieerd beeld zien. De relatie met de schoolbegeleidingsdienst is goed, de relatie met de OSO's is redelijk en de relatie met de PABO's blijft achter. Ook dit beeld correspondeert met de gegevens uit het verleden. Blijkbaar slagen vooral de PABO's er niet in om een scholings- of ondersteuningsrelatie met de samenwerkingsverbanden op te bouwen. De relatie met de organisaties in de omgeving van het samenwerkingsverband wordt door de coördinator als redelijk beoordeeld. De samenwerking met de gemeente is goed en de relatie met overige organisaties, zoals het voortgezet onderwijs, de REC's, het medisch kinderdagverblijf, instanties voor jeugdzorg en de peuterspeelzaal wordt redelijk genoemd. Ook dit beeld komt overeen met de situatie in de periode voor de WPO en de schooljaren 1998/99 en 1999/2000.

De afstemming van het beleid van het samenwerkingsverband met het beleid van de basisscholen en de schoolbegeleidingsdienst is goed. De afstemming met het gemeentelijk beleid, het beleid op het gebied van de brede school en voor- en vroegschoolse educatie is redelijk tot goed en heeft zich het afgelopen jaar voorzichtig positief ontwikkeld. De afstemming met het beleid van de REC's en het voortgezet onderwijs kan beter volgens de coördinatoren. Ten opzichte van de voorgaande jaren is er in deze afstemming nauwelijks verbetering gekomen. De afstemming van het zorgbeleid van het WSNS-samenwerkingsverband met het zorgbeleid van de REC's en het voortgezet onderwijs is en blijft dus een punt van aandacht.

Beleidsprioriteiten en knelpunten

Net als voorgaande schooljaren hebben ook in 2000/01 de beleidsprioriteiten voornamelijk betrekking op de invulling van het zorgbeleid. Met name de implementatie van adaptief onderwijs in de basisscholen heeft en houdt hoge prioriteit. Er wordt niet veel prioriteit toegekend aan zaken als het deelnamepercentage of de herplaatsing van boventalig sbo-personeel.

De belangrijkste knelpunten liggen net als vorig jaar op het gebied van 'de verdichting van de problematiek' in het basisonderwijs en het speciaal basisonderwijs. De praktische realisatie van onderwijs aan zorgleerlingen

blijkt moeilijk. Daar komt bij dat coördinatoren ervaren dat ze niet voldoende middelen en vooral een tekort aan personeel hebben om de zorg binnen het verband te realiseren. Met name het personeelstekort lijkt zich ook in de samenwerkingsverbanden meer en meer te doen voelen. Opvallend is dat allerlei knelpunten die in het verleden van belang waren, niet langer als een probleem worden gezien. Het betreft hier vooral de organisatorische en bestuurlijke zaken. Die lijken inmiddels goed onder controle.

Scholing en ondersteuning

Op het gebied van scholing wordt duidelijk dat vooral op het thema 'inhoudelijke aansturing van scholen' de behoefte groot is. Voor de overige thema's blijkt er over de hele linie een dalende behoefte aan scholing. Blijkbaar is over zaken als communicatie, financiën, bestuur en organisatie, personeelsbeleid en adaptief onderwijs inmiddels voldoende kennis verzameld door de coördinatoren.

Op het gebied van ondersteuning zijn de samenwerkingsverbanden vooral geïnteresseerd in zaken die het eigen kwaliteitsbeleid en de monitoring en evaluatie van de eigen ontwikkelingen betreffen. Ten opzichte van de voorgaande jaren zijn de prioriteiten hetzelfde gebleven. Wel valt het op dat de behoefte aan ondersteuning over de volle breedte afneemt.

8.6 Conclusies

Constant

Het geheel overziend, kan worden geconcludeerd dat er in het schooljaar 2000/01 geen grote veranderingen zichtbaar zijn in de samenwerkingsverbanden ten opzichte van de voorgaande schooljaren. Het sbo-leerlingenaantal blijft dalen, de bestuurlijke structuur, de zorgstructuur, de inzet van mensen en middelen, de beleidsprioriteiten, de knelpunten, de samenwerking met andere actoren, de afstemming van beleid en de scholings- en ondersteuningsvragen laten geen grote verschuivingen zien. De vraag kan worden gesteld in hoeverre de ontwikkeling in de samenwerkingsverbanden positief of negatief moet worden geïnterpreteerd. Is het te zien als een gebrek aan veranderingspotentieel of kan worden geconcludeerd dat de zaken op orde zijn en verandering niet noodzakelijk is.

Twee kanttekeningen

Op de eerste plaats is er sprake van een stijging van het aantal leerlingen dat wordt verwezen van het basisonderwijs naar het speciaal onderwijs, van een stijging van het aantal PCL-aanmeldingen en van een toename van het aantal wachtlijstleerlingen. Hoewel over het aantal PCL-aanmeldingen en wachtlijstleerlingen discussie mogelijk is, gezien de wijze waarop ze zijn gemeten, lijkt het er toch op dat het hier niet de goede kant op gaat. Referentiegegevens van de Inspectie zullen meer duidelijkheid moeten geven in omvang van, oorzaken en oplossingen voor het wachtlijstprobleem. Als de PCL-aanmeldingen en vooral het wachtlijstprobleem inderdaad zo groot zijn als uit de PMPO-monitor naar voren komt, zal zich dat vertalen in de sbo-leerlingenaantallen van de komende schooljaren.

Op de tweede plaats lijkt er in de samenwerkingsverbanden voorzichtig een toename te zijn in de zorgproblematiek. De verbreding van de problematiek in basisonderwijs en speciaal basisonderwijs blijft bovendien het knelpuntenlijstje staan en er wordt een tekort aan mensen en in mindere mate aan middelen ervaren. Daarnaast is er een stijgende behoefte aan ondersteuning op het gebied van het aansturen en ondersteunen van basisscholen in het proces gericht op het vergroten van het vermogen om te gaan met verschillen tussen leerlingen. Tegelijkertijd neemt de behoefte aan scholing en ondersteuning op meer organisatorisch, beheersmatig en financieel gebied af. Ook uit het knelpuntenoverzicht en de beleidsprioriteiten blijkt dat dit soort onderwerpen uit het brandpunt van de belangstelling zijn verdwenen.

Onder druk?

Ten opzichte van de afgelopen schooljaren zijn er in het schooljaar 2000/01 geen grote veranderingen opgetreden. Toch lijkt het WSNS-systeem in samenwerkingsverbanden onder druk te komen. De stijging van het aantal verwijzingen van basisonderwijs naar speciaal basisonderwijs, de toename van PCL-aanmeldingen, de groei van de wachtlijsten en de beleidsaccenten en knelpunten op het gebied van zorg lijken die conclusie

te steunen. In hoeverre het systeem inderdaad onder druk komt, zal de komende schooljaren duidelijk worden. Desondanks lijkt het gewenst extra te investeren in het vermogen van basisscholen, scholen voor speciaal basisonderwijs en het samenwerkingsverband om beter om te gaan met verschillen tussen leerlingen.

Bijlage 1 OVERZICHT VAN VARIABELEN

Teldatumbestanden OCenW

- 0 nummer samenwerkingsverband
- 1 aantal leerlingen per basisschool
- 2 aantal leerlingen per speciale school voor basisonderwijs (sbo)
- 3 aantal basisscholen
- 4 aantal sbo-scholen
- 5 samenstelling van de samenwerkingsverbanden per 1 oktober 1998
- 6 per leerling op het sbo het brin-nummer van de school van herkomst

Vragenlijst

- 0 nummer samenwerkingsverband
- 1 aantal pcl-aanmeldingen in periode 1 oktober 2000 tot 1 mei 2001:
  - a totaal aantal aanmeldingen
  - b aantal positieve sbo-beschikkingen
  - c aantal negatieve sbo-beschikkingen
  - d aantal in behandeling
  - e aantal aanmeldingen doorverwezen naar rec/lgf-circuit
- 2 afkomst pcl-aanmeldingen in periode 1 oktober 2000 tot 1 mei 2001:
  - a totaal aantal aanmeldingen
  - b aantal aanmeldingen van bao-school uit eigen samenwerkingsverband
  - c aantal aanmeldingen van bao-school uit ander samenwerkingsverband
  - d aantal aanmeldingen van sbo-school uit ander samenwerkingsverband
  - e aantal aanmeldingen direct uit voortraject (medisch kinderdagverblijf, kinderopvang, etc)
  - f aantal aanmeldingen vanuit een internaat
  - g aantal aanmeldingen als gevolg van verhuizing
  - h aantal aanmeldingen uit rec
  - i aantal leerlingen dat wordt teruggeplaatst uit het sbo
- 3 wachtlijsten
  - a aantal leerlingen op de sbo-wachtlijst per 1 mei 2001
  - b verwacht aantal leerlingen op wachtlijst aan het begin van het schooljaar 2001/02
- 4 'onzichtbare' wachtlijsten
  - a aantal leerlingen op 'onzichtbare wachtlijsten'
  - b manier van wegwerken
- 5 structuur van het samenwerkingsverband:
  - a bestuurlijke constructie
  - b wel of geen personele functie centrale dienst
  - c smalle of brede pcl
  - d pcl-leden al dan niet werkzaam in een ander samenwerkingsverband
  - e opvang jonge risicokinderen
  - f eigen voorziening voor opvang jonge risico kinderen per augustus 2000

- g positie van de eigen voorziening voor de opvang van jonge risico kinderen
  - h aantal jonge risico kinderen
  - i mogelijke tussenvormen van zorg
- 6 middelen en formatie:
- a achtergrond coördinator
  - b tijdsbesteding coördinator
  - c overzicht takenpakketten of functies in samenwerkingsverband
  - d overzicht takenpakketten of functies binnen basisscholen in het samenwerkingsverband
  - e procentuele verdeling van zorgmiddelen
  - f scholingswensen coördinator
- 7 beleid van het samenwerkingsverband:
- a speerpunten van beleid op gebied van:
    - jonge risicokind
    - adaptief onderwijs op basisscholen
    - adaptief onderwijs op sbo-scholen
    - herplaatsing boventallig sbo-personeel
    - meerjaren financieel beleid
    - meerjarenzorgbeleid
    - nascholingsbeleid op niveau van het samenwerkingsverband
    - monitoring en evaluatie van het eigen beleid
    - informeren van ouders
    - verlagen deelnamepercentage
    - vergroten draagvlak basisscholen
    - gedragsproblematiek
    - kwaliteitszorg
  - b mate van samenwerking met:
    - de basisscholen uit het eigen samenwerkingsverband
    - de sbo-school uit het eigen samenwerkingsverband
    - de pcl
    - de besturen van de basisscholen uit het eigen samenwerkingsverband
    - de schoolbegeleidingsdienst
    - de coördinatoren van samenwerkingsverbanden in de eigen regio
    - de pabo
    - de oso (opleidingen speciaal onderwijs)
    - de peuterspeelzaal of het kinderdagverblijf
    - het medisch kinderdagverblijf (mkd)
    - de so-2/3 scholen
    - het voortgezet onderwijs
    - het bureau jeugdzorg
    - RIAGG
    - het algemeen maatschappelijk werk
    - de jeugdgezondheidsdienst (schoolarts)
    - de overige jeugdhulpverleningsinstellingen
    - de gemeente
    - de ouders
  - c de overheersende oriëntatie op zorg
  - d afstemming van beleid op het gebied van:
    - het beleid van de basisscholen
    - het goa-beleid
    - het wec-beleid

- het wvo deel II-beleid
  - het beleid van de schoolbegeleidingsdienst
  - het vve-beleid
  - het beleid op gebied van brede school
- e onderwerpen die binnen een samenwerkingsverband al dan niet onder controle zijn (knelpunten):
- de leerlingenzorg binnen de basisscholen
  - de leerlingenzorg binnen de sbo-school
  - de aanmeldingen bij de pcl
  - de werkwijze van de pcl
  - de positie van de centrale dienst
  - de activiteiten van de centrale dienst
  - de financiële ruimte om eigen zorgbeleid vorm te geven
  - het inkomend grensverkeer
  - het uitgaande grensverkeer
  - de besluitvorming
  - het verkrijgen van gegevens van de sbo
  - de wachtlijsten
  - de weglek van leerlingen naar so-2/3
  - de verdichting van de problematiek in het sbo
  - de verdichting van de problematiek in het basisonderwijs
  - de organisatie van het samenwerkingsverband
  - de samenwerking tussen besturen
  - de samenwerking tussen basisscholen
  - de samenwerking tussen sbo-scholen
  - de samenwerking tussen basisonderwijs en speciaal basisonderwijs
  - het deelnamepercentage
  - de relatie met de schoolbegeleidingsdienst
  - de coördinatie van het samenwerkingsverband
  - herplaatsing van boventallig sbo-personeel
  - het mobiliteitsbeleid
  - de ambulante begeleiding in het samenwerkingsverband
  - de kwaliteitszorg
  - de professionaliteit van het personeel
  - de tekorten aan personeel
  - het informeren van ouders
  - de interne begeleiding op de basisscholen
  - het jonge risicokind
- f onderwerpen waarvan samenwerkingsverbanden zelf zeggen dat ze dat binnen hun verband 'good practice' vinden:
- een goed functionerende hulpklas
  - een centrale dienst waarbij personeel is ondergebracht
  - het inhoudelijke meerjarenbeleid voor het samenwerkingsverband
  - een gezamenlijk nascholingsbeleid met alle scholen
  - een goed functionerend netwerk van interne begeleiders
  - de opvang van leerlingen die op de sbo-wachtlijst staan
  - de voorlichting aan ouders
  - afspraken om wachtlijsten te voorkomen
  - een meerjarenbegroting
  - de afstemming van wsns en goa
  - een heldere taakomschrijving voor de coördinator
  - een model voor interne ondersteuning

- werkbare sturingsinstrumenten voor de relatie tussen samenwerkingsverband en scholen
  - mobiliteitsbeleid voor het sbo-personeel
  - de samenwerking met so-2/3 scholen
  - de samenwerking met het vso/vmbo
  - de sturing van basisscholen waarbij rekening gehouden wordt met individuele verschillen tussen scholen
- g opvallende positieve of negatieve zaken in het samenwerkingsverband
- h ondersteuningswensen van samenwerkingsverbanden, op het gebied van:
- de bestuurlijke structuur van het samenwerkingsverband
  - het beleid op het gebied van grensverkeer
  - het beleid op het gebied van terugplaatsing en verwijzing
  - het financieel beleid
  - de zorgverbreding binnen het samenwerkingsverband
  - de zorgverbreding binnen de scholen
  - het personeelsbeleid voor het samenwerkingsverband
  - vormen van monitoring van leerresultaten
  - professionaliseringsbeleid
  - vormen van evaluatie van het beleid van het samenwerkingsverband
  - kwaliteitszorg
  - instrumenten om scholingsbehoeften te inventariseren
- 8 Bureau Jeugdzorg
- a rol en inzet bureau jeugdzorg (jeugdhulpverlening, riagg en jeugdbescherming) in samenwerkingsverband op de volgende gebieden:
- deelname aan pcl
  - deelname aan zorgplatform
  - consultatie van leraren
  - deskundigheidsbevordering van scholen
  - (aanvullende) diagnostiek
  - hulpverlening aan gezinnen of kinderen
- b mate waarin inzet van bureau jeugdzorg voldoet op de volgende gebieden:
- deelname aan pcl
  - deelname aan zorgplatform
  - consultatie van leraren
  - deskundigheidsbevordering van scholen
  - (aanvullende) diagnostiek
  - hulpverlening aan gezinnen of kinderen
- c rapportcijfer voor aspecten van bureau jeugdzorg:
- kwaliteit ondersteuning
  - beschikbare capaciteit van de ondersteuning
  - snelheid beschikbaarheid van de ondersteuning
  - afstemming en samenwerking met het onderwijs
  - resultaten van ondersteuning voor kinderen of gezinnen
  - resultaten ondersteuning voor leraren en teams
  - resultaten ondersteuning voor kwaliteit van het samenwerkingsverband
- d mate van wenselijkheid van de inzet van bureau jeugdzorg voor het samenwerkingsverband
- De vragen over Bureau Jeugdzorg zijn opgenomen op verzoek van het Landelijk Expertisecentrum Samenwerking Onderwijs en Jeugdzorg. Het PMPO rapporteert niet over de onderzoeksresultaten. Het expertisecentrum draagt zorg voor de rapportage van deze resultaten.